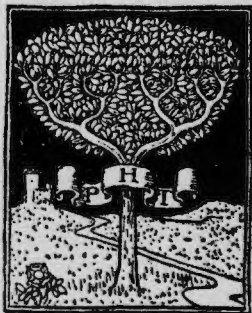

PERSONHISTORISK TIDSKRIFT

UTGIVEN AV

PERSONHISTORISKA SAMFUNDET

GENOM

BERTIL BROOMÉ

1956

ÅRGÅNG 54 · HÄFTE 3

INNEHÅLL.

	Sid.
Kanslirådet EINAR HEDIN, Stockholm:	
Diplomaten Carl Fleetwood och hans dagbok. I. Studieår. Tjänstgöring i domstolar och utrikesförvaltning intill 1885	96—127
Fil. stud. GUNNAR BENDIX, Varberg:	
Hammerstaätten	128—147
Överstelöjtnant AXEL MOLLSTADIUS, Jönköping:	
Knut Kristinsson (1297) och riddaren Gustaf Olofsson till Tofta (1484)	148

Diplomaten Carl Fleetwood och hans dagbok.

Av Einar Hedén.

I.

Studieår. Tjänstgöring i domstolar och utrikesförvaltning intill 1885.

Uppsatsen utgiven med anslag från Längmanska kulturfonden.

I utrikesdepartementets bibliotek hänger en något bleknad fotografi, föreställande departementets andre sekreterare år 1887. De äro placerade omkring ett stort, avlångt bord, tydligen deras arbetsbord, i ett rum i det dåvarande kanslihuset. Alla utom en ha skrivit sina namn på porträttet, nämligen Arvid Taube, Herman Wrangel, Jochum Beck-Friis, Carl Fleetwood och Fritz Wedel Jarlsberg. Den, vars underskrift saknas, torde vara Thor von Ditten. Av dessa blevo både Taube och Wrangel sedermera utrikesministrar, Beck-Friis blev minister, senast i Köpenhamn, samt Wedel Jarlsberg och von Ditten representerade först Sverige-Norge och senare Norge på skilda ministerposter i utlandet.

Minst känd för eftervärlden bland de nämnda andre sekreterarna från 1887 är väl Carl Fleetwood, och förklaringen därtill är, att han — den kanske mest lovande av de yngre tjänstemännen — rycktes bort vid endast 32½ års ålder. Redan den 10 september 1889 hade han — 30-årig — blivit kansliråd och chef för departementets politiska avdelning och därmed gjort en enastående snabb karriär. Sedan dess hade han flera gånger skött kabinettssekreterarebefattningen under den ordinarie innehavarens — August Fersen Gyldenstolpes — tjänstledighet.¹ Efter hans bortgång den 9 januari 1892 beklagade flera av hans kolleger inom diplomaten i brev till hans änka den stora förlusten av en man med hans enastående duglighet. Sålunda skrev ministern i Rom Carl Bildt den 10 mars 1892, att han betraktat honom som utrikesdepartementets bästa kraft, vår framtids »ille faciet».² Och ministern i Madrid Wedel Jarlsberg skrev den 17 januari: »For Sverige og Karriøren vil hans Tab være uerstatteligt. Man finder

¹ Kongl. Utrikesdepartementets kalender 1891.

² Jfr Corps Diplomatique i Stockholm för femtio år sedan (Ord och bild 1939, s. 347).

sjælden hans Mage.» Jochum Beck-Friis — vid denna tid legationssekreterare i Washington — gav den 1 februari uttryck åt sin saknad av en nära vän och kamrat och sin sorg att icke mera få med honom »föra dessa intressanta samtal, i hvilka jag så mycket beundrade honom».³

Även pressen, som följt hans sjukdom med deltagande intresse, beklagade förlusten av en person med hans rika gåvor och arbetskapacitet. Svenska Dagbladet skrev om honom den 10 januari 1892, att han värderades högt i utrikesdepartementet för sin ämbetsmannaduglighet, sin arbetsamhet och sitt behagliga umgängessätt, »hvilket allt gjorde honom högt skattad äfven af de utomstående, som hade något att förhandla i departementet». Nya Dagligt Allehandas nekrolog den 11 januari påpekade hans fina bildning och goda kunskaper samt tillade, att han även i hög grad ägde förmågan att genom dessa egenskaper intaga. I Dagens Nyheter för samma dag lästes följande: »Skicklig och samvetsgrann i utförfandet af sina embetsgöromål, human mot en hvar som i något ärende behöfde vända sig till honom samt såsom enskild person förbindlig och älskvärd efterlemnar han ett aktadt och kärt minne.»

Friherre Carl Reinhold Axel Georgsson Fleetwood föddes i Stockholm den 11 juli 1859. Föräldrarna voro kaptenen och kammarherren, sedermera kabinettskammarherren och översten friherre Georg Vilhelm Fleetwood och friherrinnan Juliana Sofia Albertina Rudbeck. I Fritz von Dardels Minnen figurerar den förstnämnde som en av Karl XV:s hovmän under 1850- och 1860-talen. Från 1868 till 1881 var han chef för Bohusläns regemente. Carl Fleetwood genomgick Uddevalla lägre elementarläroverk och fortsatte sedan i Vänersborgs högre allmänna läroverk, där han avlade mogenhetsexamen den 4 juni 1879.⁴ Hans skolestudier hade något försenats genom sjuklighet.⁵ Från hösten 1879 ägnade han sig under c:a tre år åt juridiska studier vid Uppsala universitet.

Redan under sitt första studieår, den 10 november 1879, började Fleetwood föra utförliga dagboksanteckningar, och han fortsatte därmed, dock med vissa avbrott, ända till kort före sin död. Dagbokens sista datum är den 16 december 1891. Jämte övriga Carl

³ De här citerade kondoleansbrevens innehåll av Carl Fleetwoods dotter e. o. bibliotekarien fröken Gwendolen Fleetwood.

⁴ Redogörelse för Allmänna läroverken i Wenersborg, Borås och Alingsås samt Pedagogien i Ulricehamn under läsåret 1879—1880, s. 37.

⁵ Jfr nedan s. 106.

Fleetwoods efterlämnade skrifter innehas den av hans dotter, e. o. bibliotekarien fröken Gwendolen Fleetwood, som välvilligt ställt den till förfogande för denna uppsats.⁶ Dessa anteckningar kasta ljus över hans personlighet, då han i dem ger fritt utlopp åt sina tankar och känslor. De äga ett betydande personhistoriskt intresse icke blott av den anledningen utan även på grund av hans träffsäkra och ofta maliciösa, med psykologisk skarpsblick givna karak-

Carl Fleetwood vid 22 års ålder.

teristiker av de många personer, som han kom i beröring med. Betecknande är för honom, att han betraktade människorna som studieföremål.⁷ »Jag ser på min nästa som en botanist på blommor», skrev han den 11 maj 1883. Den följande framställningen är i det väsentliga byggd på Carl Fleetwoods dagboksanteckningar.

I grund och botten trivdes han ej med de akademiska studierna och Uppsalalivet. Han utgöt sig ofta häröver i dagboken. Med anledning av några dagars sjukdom skrev han den 15 juni 1881: »Vara sjuk är sannerligen intet nöje men väl att för någon gång kunna med

⁶ Dagboken är uppdelad på 23 band, omfattande tiden 10 nov. 1879—31 maj 1890 och numrerade i ordningsföljd 1—23. Fortsättningen, omfattande tiden 2 juni 1890—16 dec. 1891, är skriven på lösa brevpapper. Dessutom finns ett band, betecknat 1: B, vilket innehåller utdrag, omarbetning och sammanfattning av tidigare dagboksanteckningar. Detta band omfattar åren 1879, 1881, 1882 och 1883. När i det följande detta band återopas, anges detta i noter med beteckningen 1: B. I alla andra fall stöder sig framställningen på den ordinarie serien.

⁷ Dagboken 13 nov. 1882.

lugnt samvete slippa från juridiken.» Och den 20 januari 1882 antecknade han: »Man åldras i förtid här i ungdomsstad, emedan man aldrig får njuta sin ungdom på mer än *ett* sätt. Man samlar bokvett, men ingen erfarenhet, åtminstone ingen vidsträckt, och medan man hänger öfver sin bok, brusar tidens ström förbi.»⁸ Enligt hans mening fanns det för en Uppsalastudent blott tvenne utvägar att välja på, »antingen — — — att egna sig åt en forcerad läsning, en utväg, hvars alla bitterheter jag fått erfara, eller idka det lika mycket tidsödande som själsförslappande kafélifvet. Det studentlif, man ännu hör så mycket omtalas, och hvilket var egendomligt för studentcorpsen, är dödt och försvunnet. Det lif, som nu föres der, kan hållas och idkas i hvilken småstadshåla som helst.» För honom själv gällde det att så fort som möjligt arbeta sig från universitetet.⁹

Till sin natur var Fleetwood mycket viljekraftig och arbetsam. Vid ett tillfälle karakteriserar han sig på detta sätt: »— — — jag har egentligen icke mer än en egenskap, vilja, och det är på den, jag lever.»¹⁰ En annan gång heter det: »Arbete är för mig ett behof, ett vilkor för att vara normal, men skoltvånget börjar jag att känna mig plågad af.»¹¹ Trots sin motvilja mot de juridiska studierna bedrev han dem med största energi och målmedvetenhet samt i allmänhet med framgång. Svårigheten därvidlag var den, att en och annan av professorerna ansåg, att Fleetwood hade alltför bråttom med studierna och därför ej ville tentera honom så snart som han själv önskade. »Vara flitig tycks nästan ett fel i Upsala», skrev han misslynt den 14 mars 1882. När han höstterminen 1881 på utsatt tid infann sig till tentamen för professorn i civilrätt Ernst Victor Nordling, fick han till svar, att han kom för tidigt för att ännu kunna tentera. Efter ett par dagars betänketid vidhöll emellertid Fleetwood sitt beslut att tentera, ehuru han insåg, att han spelade ett högt spel: »tvinga en professor till en tentamen, han icke vill hålla, och det till då han har den förutfattade meningen, att jag icke kunnat grundligen lära mig hans ämne.» Slutet blev, att han dagen därpå — den 6 oktober — gick igenom med glans. Nordling komplimenterade honom t. o. m. för hans kunskaper.¹² Det hedrade professorn, att han på detta sätt erkände sitt misstag vid bedömningen av tentanden.

Bland de akademiska lärarna var det särskilt en, som ville hejda

⁸ Dagboken 1: B.

⁹ Dagboken 29 sept. 1882.

¹⁰ Dagboken 1: B 28 okt. 1881.

¹¹ Dagboken 21 febr. 1882.

¹² Dagboken 1: B 30 sept.—6 okt. 1881.

Fleetwoods raska frammarsch till examen, nämligen professorn i processrätt Ivar Afzelius, sedermera känd och bemärkt bl. a. som president i Svea Hovrätt. I sin dagbok¹³ klagar Fleetwood den 29 januari 1882 över att Afzelius lade sig i studierna genom att giva goda råd, vilka, om de följdes, skulle fördröja honom åtminstone ett år. »En professors 'råd' är för pluraliteten inom studentcorpsen detsamma som befallning, mot hvilken knappast någon vågar sätta sig upp.» Då Fleetwood skulle tentera för Afzelius följande dag, kände han sig ej säker på utgången, fastän han ansåg sig vara herre över ämnet och kände sig fullkomligt lugn. Tentamen gick dock lyckligt och väl, vilket han antecknade den 30. Men han tillade följande, som vittnar om att förhållandet mellan tentator och tentand icke var det bästa. »Afzelius försökte att snärja mig och stälde till mig frågor, hvilka icke voro utan en viss oförskämd bismak, men jag svarade i samma stil. Min medtentand, en sörmlänning vid namn Berggren, påstod, att Afzelius icke spelade ärligt med mig och att min oförskämdhet som svar på Afzelius nästan förskräckte honom.»

Emellertid drabbades Fleetwood av en motgång vid slutet av sin studiebana. Han blev nämligen underkänd i skrivningarna våren 1882. Själv ansåg han denna motgång fullkomligt oförtjänt, ehuru han medgav, att han gjort ett fel i sin straffrättsuppsats. Han var ytterst förtörnad på professorn i detta ämne Johan Vilhelm Hagströmer, som enligt hans uppgift lovat honom, att detta fel ej skulle störta honom, och på Afzelius, vilken han betraktade som den egentlige upphovsmannen till hans underkännande. Hans grämlse tog sig starka uttryck, såsom följande: »Om jag en gång kunde få hämnas denna orätt och denna förolämpning! Hade jag på något vis gjort de stora herrarne emot, så låt gå, men mitt enda brott är att hafva läst flitigare och med litet bättre förmåga än en del perukstockar.»¹⁴

I september var Fleetwood för andra gången uppe i skrivningarna och hade då framgång. Den 15 skedde examensförhöret, då han utmärkte sig i statsrätt. Han var tydligen mycket väl anskriven hos professorn i ämnet Herman Ludvig Rydin.¹⁵ Denna dag avslutade han sålunda sina studier med absolverande av examen till rättegångsverken. Hans betyg voro: godkänd i kyrkorätt och krigsrätt, med beröm godkänd i statsrätt och folkrätt samt icke utan beröm godkänd i de andra sju ämnena. Han hade anledning att vara nöjd med slutresultatet och skrev därom: »Sämre kunde examen hafva

¹³ 1: B.

¹⁴ Dagboken 19 och 31 maj.

¹⁵ Dagboken 15 sept.

varit, och dessa betyg bära ett tydligt bevis om orättvisan af kuggningen i våras.»¹⁶

I glädjen över att vara färdig med studierna skrev han i dagboken den 29 september: »Njuter af den frihet, jag erhållit efter Upsala-fångenskapen genom att veta mig vara herre öfver min tid och att icke efter klockan behöfva beräkna användningen af min dag. Allra-mest nu, när jag får känna frukterna deraf, är jag mycket nöjd med att hafva stält min Upsalasejour, så som jag gjorde.» Måhända förklaras hans ovilja mot Uppsalalivet åtminstone delvis av att han var av ganska pessimistisk och kritisk läggning samt saknade sinne för ett glatt studentliv, beroende på att han nog aldrig var ung till själen.¹⁷ Han led ofta av trötthet och melankoli¹⁸ och hade också av den anledningen svårt att finna sig till rätta i den uppsaliensiska miljön. Hans åsikt, att det för en student endast gällde att välja mellan forcerade studier och kaféliv, synes överdrivet dystert präglad, då det väl fanns även andra möjligheter, såsom t. ex. vänskapligt och kamratligt umgänge med andra studenter, vilket brukar kunna vara stimulerande även för studierna. Själv fick Fleetwood åtskilliga vänner i Uppsala, vilka ofta förekomma i hans anteckningar. Om en av dem, Sölve Berger, skrev han den 26 mars 1883: »Han och jag hafva för många gemensamma minnen, att jag icke under alla skiften skall hålla af honom. Man har icke förgäfves gått på kollegier tillsammans, svurit öfver professorer tillhoppa, följts åt i läsningen, roat sig gemensamt o. s. v. utan att hafva något förenande band.» Det av honom förkättrade kafélivet kunde dock bjuda på någon förströelse och omväxling i de trägna studierna. Dessutom ägde han andra intressen än att studera juridik. Han läste åtskillig skönlitteratur på respektive originalspråk och även arbeten av historiskt och politiskt innehåll. Vidare gick han ganska ofta på teatern, antingen i Uppsala eller vid besök i föräldrahemmet i Stockholm. I dagboken nämner han besök tillsammans med vänner på restauranter, såsom Rullan, Flustret och Eklundshov, samt deltagande i nationsfester, spex och Gillebaler. Undantagsvis kunde han också i dagboken ge uttryck åt en ljusare syn på Uppsalalivet än den vanliga. Sålunda skrev han den 23 oktober 1882: »Och likväl gör jag mycket orätt, då jag talar illa om den staden, ty jag har der

¹⁶ Dagboken 16 sept.

¹⁷ Den 4 jan. 1883 skrev han i dagboken: »Mina intressen hafva aldrig helt varit ungdomens, och de blifva det mindre och mindre.»

¹⁸ Den 24 april 1882 skrev han i dagboken: »Min värsta fiende är den trötthet till kropp och själ, jag så ofta är rof för — en trötthet, som dödar modet, förhoppningarne och arbetsförmågan.»

haft många glada stunder, hvilka skola lefva länge som vänliga minnen.»

Ehuru han ofta plågades av trötthet och melankoli, behärskade han dock dessa hämningar genom sin målmedvetna viljekraft och framåtanda. Han var självständig till sin natur och kände väl sitt värde. Betecknande för honom är, att han icke drog sig för att göra sig gällande gentemot de akademiska lärarna i Uppsala, då de ville fördröja hans studier. Till sin läggning var han också ärelysten, och han strävade efter att göra karriär. I dagboken skrev han den 21 december 1881: »En egenskap vet jag mig ega och har redan pröfvat i lifvet — den är ihärdighet att sträfvat mig framåt eller rättare uppåt. Har fört mig lycka hittills; kommer kanhända att göra det fortfarande.»

I sina anteckningar diskuterar Fleetwood, hur han bäst skulle kunna göra karriär inom ämbetsmannabanan. Då han trodde, att han skulle kunna uträtta något i världen, uppställde han frågan, var han skulle kunna erhålla den bästa och vidsträcktaste världs- och människokännedom. Diplomatabanan intresserade honom särskilt. »Befordringsutsikterna äro inom diplomaten större än inom den juridiskt-civila vägen, så tillvida att kandidaterna äro färre, och att platserna blifva förr lediga, ehuru på den sednare finnes ett ojemförligt större antal och bättre aflönade men svåråtkomligare. En sak tyckes säker att hvilkendera vägen som helst kan man aldrig med någon säkerhet beräkna möjligheten att på embetsmannabanan intaga en sådan sjelfständig ställning, som jag drömmer om.»¹⁹ Att han satte målet högt, synes av en anteckning den 19 februari 1882: »Planen för mitt framtida sträfvande har jag temligen utkastad. Målet är första platsen vid konungens rådsbord. Lättast och hastigast tror jag mig hinna dit genom utrikesdepartementet — inträder följaktligen i sagda embetsverk af den anledningen.»

När detta skrevs, hade Fleetwood redan hört sig för om utsikterna att komma in i departementet. »Antingen jag nu kommer att tillhöra UtrikesDepartementet eller icke hafva Pappa och jag likväl varit der i dag», skrev han den 29 december 1881. De träffade ej utrikesministern friherre Carl Hochschild men väl kabinettssekreteraren Alfred Lagerheim.²⁰ Den 3 januari 1882 uppsökte de Hochschild för att tala med honom om möjligheten för Carl Fleetwood att bliva antagen till attaché. Före besöket skrev han om föräldrarnas uppfattning om detta val av levnadsbana: »Att detta icke är mina

¹⁹ Dagboken 21 dec. 1881.

²⁰ Dagboken 1: B.

föräldrars innersta önskan, gör det endast desto vackrare af dem att vilja ge efter för *min.*» Själv tvivlade han i denna stund på att hans fallenhet och håg hänvisade honom till den diplomatiska banan. Efter besöket hos utrikesministern skrev han samma dag, att detta avlupit mer än väl. »Erhöll löfte att efter tagen examen utnämnas till attaché men med vilkor, att jag under någon tid (minst 1 år, förmodar jag) skulle skaffa mig praktisk juridisk erfarenhet. Härigenom lösa sig alla svårigheterna af sig själfva. Med attachéfullmakten på fickan har jag min tur inom Kabinettet betryggad, om jag slutligen stannar der, och på samma gång kan jag, på grund af egen erfarenhet, välja mellan de olika civila banorna.»²¹

Efter detta av Hochschild givna löfte var Fleetwoods närmaste levnadsbana i utrikesdepartementet planerad, sedan han väl tagit examen och skaffat sig praktisk juridisk erfarenhet. Det grämde honom naturligtvis särskilt att i denna situation se sin karriär något fördröjd genom underkännandet i skrivningarna våren 1882.

Så snart han avlagt examen, tog han första steget på ämbetsmannabanan, i det han den 20 september uppvaktade presidenten i Svea Hovrätt K. J. Berg samt följande dag inlämnade sin ansökan att bli antagen till e. o. notarie i hovrätten.²² Den 25 uppsökte han i sällskap med sin far Hochschild. Denne stod fast vid sitt på nyåret givna löfte och uttalade sin synnerliga belåtenhet med Fleetwoods betyg. Fortfarande påyrkade han av denne juridisk tjänstgöring. »Attachéfullmaktens utfärdande ville han uppskjuta tills vidare, emedan det skulle strida mot coutume att då tjänstgöra i ett annat verk. Lofvade att turen icke dess mindre skulle bevaras, och — håller han ord dermed, hvilket han har svårt att bryta — är skadan och förlusten ringa. Fåfången får visserligen icke den tillfredsställelsen att på korten se attachévärdigheten, men det kan man visserligen underkasta sig, synnerligast om ingen hemlighet göres af det gifna löftet. Ren fördel torde förhållandet äga med afseende på min ställning inom de juridiska verken, der jag icke kommer att betraktas som blott och bar inkräktare. Som det är, har jag min valfrihet i fullaste utsträckning bevarad.»²³

För att få juridisk tjänstgöring i en underrätt anmälde han sig hos chefen för Södertörns domsaga häradshövding Hugo Fähræus, som lovade att söka arrangera något arbete för honom.²⁴ Den 27

²¹ Dagboken 1: B.

²² Dagboken 20 och 21 sept.

²³ Dagboken 25 sept.

²⁴ Dagboken 23 sept.

september fick han av denne sig förelagt ett arbete, som räckte några timmar, »det rent mekaniska att skriva lagfartsprotokollen». Han tillägger i sin dagbok samma dag: »Dessa voro de första timmar, jag egnade åt statens tjänst — till hvars högsta äreställen det är mitt mål att nå.» Därefter upprepar han, vad han skrivit den 19 februari samma år: »Första platsen vid Konungens rådsbord — det är dit jag syftar.»

Under den första tiden i Stockholm, innan han ännu riktigt kommit i gång i ämbetsverken, ägnade han sig till stor del åt nöjen, teater, cirkus Schumann — han var tjusad av konstberiderskan Martha Schumanns fågring och nobless — och åt läsning av skönlitteratur och historia. »En angenäm bok till sällskap och så lugnt utsträckt på min soffa, det är en stund, då man känner sig sällsynt nöjd med sin värld», skrev han den 8 oktober. Bl. a. läste han Herman Bangs bok *Realisme og Realister*, madame de Rémusats memoarer, där han särskilt fängslades av hennes porträtt av Napoleon, och Strindbergs *Det nya riket*. Den sistnämnda boken innehöll enligt hans mening blott skällsord, och författaren karikerade »på det gemenaste vis. — — — Karlen lider af någon svår gallsjuka, föranledd af, att han icke anser sig tillräckligt uppskattad, och därför öfveröser han allt och alla med sin vredes skålar.²⁶» Fleetwood besökte också Kungl. Biblioteket och studerade där den Askelöfska brevsamlingen. Härom skrev han den 28 september: »Intresset var först ringa, men ju längre jag fortsatte, ju mera ökades det. Man lefde sig tillbaka i brefskrifvarnes tid och åsigter, och timmarne försvunno med en sällsynt hast. Denna läsning är både nöjsam och lärorik samt skall fördenskull också fortsättas. Har med memoirerna det lockande företrädet af omedelbarhet. Förstår, hvilken frestelse att egna sig deråt ligger i historieforskningen.» Hans intresse för denna vetenskap visade sig bl. a. i att han föresatte sig att grundligt repetera historien — »en både nyttig och nödvändig sysselsättning», skrev han i dagboken den 12 oktober. Detta arbete skulle ta ganska lång tid och kräva ihärdighet. Den 7 november skrev han om samma sak: »Efter den nu i det allra närmaste fullbordade repetitionen af den svenska historien, skall jag äfven genomgå hela världshistorien, men det skall endast ske så småningom. Hvad jag nu hufvudsakligen skall egna mig åt äro studier på det nationalekonomiska området.»

Sedan Fleetwood blivit antagen till e. o. notarie i Svea Hovrätt, introducerades han där den 3 oktober av häradshövding Ottomar Törneblad, »en obeskrifligt komisk person, men som är serdeles

²⁶ Dagboken 28 sept., 6 och 11 okt.

väl villig mot nykomlingar och icke minst mot mig, som hade lyckan ega vissa relationer till honom.» Fr. o. m. den 6 oktober tjänstgjorde han i hovrätten. Han ansåg, att registreringsarbetet där var »ohyggligt andefattigt men ganska ansträngande». »Det är ett arbete för en maskin, och jag arbetade ordentligt och oförtrutet som en sådan.»²⁶ Dessutom fortsatte han att tjänstgöra i domsagan och anmälde sig också till tjänstgöring i Stockholms rådhusrätt. Det dröjde ej länge, förrän hans tid blev ganska upptagen av arbetet i verken. Den 19 oktober skrev han, att det var hans eget fel, att han fått så full sysselsättning, »men olyckan är nu en gång för alla den, att jag har en alltför stor arbetslust och arbetsförmåga.» Den 30 berättar han, att han talat med en av de äldre hovrättsherrarna, som förväntat sig över den brådska och snabbhet, varmed Fleetwood satt verket i gång, och över allt, som redan medhunnits. Därefter meddelar han, hur han använt sin dag. »Från 11—2 satt jag och skref hos Fåhræus — derefter på gymnastiken, och åt middag vid hemkomsten. — Från 5 till 7 suttit och skrifvit på en 'berättelse' till HofRätten. När man sedan skall passa in litet tid för promenader och så mycken som möjligt för mina öfriga — för närvarande historiska — studier, måste medgifvas, att min tid är noggrannt använd. Just emedan jag lider af ett utprägladt arbetsraseri, ges det inga menniskor, jag så afundas som dem hvilka kunna ligga sysslolösa på sin soffa.» Om arbetet i domsagan skrev han den 21 oktober, att Fåhræus ej hade förmåga att vara lärare för sina underlydande, vilket emellertid hade den fördelen, att Fleetwood fick på egen hand söka att leta sig fram. »En fördel till — icke af arbetssättet men af arbetet just hos Fåhræus — är, att jag alltid har ett fullt tillräckligt sådant, ibland nästan väl mycket. Om jag också den stund arbetet trycker som tyngst och tröttar mest ut mig, känner mig led dervid, fattar jag snart nya krafter och nytt mod att gripa fatt.»

Tröttheten gjorde Fleetwood ofta missmodig, och han återkommer emellanåt till detta ämne i dagboken. Den 10 november skrev han: »Så långt jag kan minnas tillbaka, kan jag icke ihågkomma den dag, då jag kände mig fullt uthvilad. Slutar dagen trött, men börjar den icke mindre trött. Vare sig nu denna trötthet är en hufvudsakligen kroppens eller själens är den likvisst ett black om foten, som jag med eller mot min vilja måste släpa med mig genom lifvet.» Jämnt en månad senare skrev han, att han alltid varit klen och genom fortsatt och flerårigt arbete blivit ändå klenare. Sedan han varit sjuk år 1875, hade han sällan om icke aldrig känt sig utvilad. Dock

²⁶ Dagboken 3 och 6 okt.

hade han denna gång en ljusare syn på möjligheten att bli återställd. »Som allting annat reder sig väl äfven detta, och genom att spara mig så mycket jag kan, blir det nog en dag bra igen.» Emellertid var han alltför rastlös till sin läggning för att unna sig någon vila. Man kan väl också ifrågasätta, om han icke i sin viljekraft och beslutsamhet ägde det bästa botemedlet mot trötthetskänslan och melankolien.

Till Fleetwoods komplicerade natur hörde, att han var en utpräglad aristokrat av typen *noli me tangere*. Därpå ges många bevis i dagboken. »Förtrolighet ligger icke i min natur», skrev han den 22 januari 1883. »Jag har i alla tider varit för van att vara förnäm att alldeles ställa mig på samma fot som 'profanum vulgus'. På en gång börds och aandsaristokrat blir jag aldrig den, som uppbäres af flertalets betydelselösa bifall. Går därför min väg utan att som hittills anställa jagt efter folks vänskap och ynnest. Man vinner i längd mest derpå, och äfven vänner förvärfvas på samma vis, och de äro otvifvelaktligen de bästa. Således — så artig och förekommande som möjligt mot alla, men endast mitt mål för ögonen och utan att bekymra mig om jag förargar somliga, hvilka begära och också få dyrkan för sin inbillade storhet. Jag vill icke höra till svansen och skall förskaffa mig en egen position, som icke är lik allas.» I betraktande av Fleetwoods aristokratiska läggning är det helt naturligt, att han högeligen uppskattade Ibsens *En Folkefiende*, som han först läste och sedan såg på Dramatiska Teatern. Han skrev därom i dagboken den 7 mars 1883: »Den gjorde på mig ett intryck af varaktighet, ty den uttalade mycket, som jag länge känt. Det var en spegel, deri vår tid kunde spegla sig, men i allmänhet förstår den det ej.»

Utöver sitt trägna juridiska arbete och sina flitiga studier i bl. a. historia och nationalekonomi hann Fleetwood också med att deltaga i societetslivet. Soaréer och baler upptogo många av hans aftnar. Om denna sak skrev han den 24 januari 1883: »Min uppgift är nu att skaffa mig anseende af elegant kavaljer och jag tror mig vara på god väg att lyckas.» I dessa kretsar stiftade han bekantskap med fröken Clara Sandströmer, som senare blev hans hustru.

Fleetwood insåg väl betydelsen av goda relationer och bekantskap med den högre administrationens chefer och andra betydande personer. En fördel för honom i detta hänseende var att ha sin far som förespråkare, då denne genom sin ställning och sitt vinnande väsen kommit i beröring med många människor och alltid stått på god fot med dem.²⁷ Ett annat tillfälle att skaffa sig förbindelser, som han också förstod att utnyttja, var deltagande i gymnastik-

²⁷ Dagboken 18 okt. 1882.

övningar, där han träffade många kända och bemärkta män. Härom skrev han i dagboken den 5 februari 1883: »Oafsedt den nytta, jag för helsan haft att gå der, har jag också den att hafva gjort bekantskap med en stor del af de högsta herrarne inom såväl administrationen som riksdagen.» Han nämner utrikesministern, högsta domstolens förnämsta herrar, talmannen i andra kammaren Wijk, general Abelin m. fl.

Då Fleetwood ansåg, att arbetet i hovrätten var mera tidsödande än instruktivt, avslutade han denna tjänstgöring den 25 januari 1883 i avsikt att flytta över till rådhusrätten. Fr. o. m. den 3 februari tjänstgjorde han där, och arbetet intresserade honom bl. a. därför, att det gav en inblick i huru det tillgår i de tusentals hemmen inom de fattigaste klasserna.»²⁸ En annan gång antecknade han i dagboken: »I Rådstufvu Rätten får man höra och lära mycket.»²⁹

Ehuru icke utan tvivel på sin rätta kallelse vidhöll Fleetwood sin mening att ägna sig åt den diplomatiska banan. Den 17 oktober 1882 meddelar han i dagboken, att hans far denna dag varit hos konungen »för att erhålla hans benägna löfte om och protektion vid mitt utnämmande i utrikesdepartementet. Högstdensamme lär hafva visat sig serdeles välvillig och lofvat allt möjligt.» Till denna för honom själv glädjande underrättelse tillfogar han mycket betecknande: »Hvarje steg, som tages åt diplomatiska hållet förorsakar mig alltid förnyade bekymmer och funderingar.» När tiden nalkades, att han skulle tjänstgöra i utrikesdepartementet, blev han betänksam, och vid besök den 22 januari 1883 hos Lagerheim, som meddelade honom, att han skulle kallas till tjänstgöring i början av nästa månad, begärde han uppskov. Han framhöll, att om juridiken skulle kunna bliva till någon nytta för honom, borde han fortsätta därmed. Lagerheim gick med på Fleetwoods önskemål under förutsättning, att arbetets jämna gång inom verket icke hindrades av dennes frånvaro.

Den 26 januari överraskades Fleetwood av ett meddelande från Hochschild till hans far, att konungen samma dag före sin avresa till Norge utnämnt honom till attaché.³⁰ Vid besök i utrikesdepartementet den 29 erhöll han det beskedet, att man helst såge, att han för närmaste tiden fortsatte med juridiken. Detta överensstämde också med hans egna önskemål. Han skrev härom samma dag:

²⁸ Dagboken 25 jan. och 3 febr. 1883.

²⁹ Dagboken 10 febr. 1883.

³⁰ Dagboken 22 och 26 jan.

»Som det nu är, tyckes allt ordna sig till det bästa och jag samtidigt med att draga nytta af min hofrättsexamen ute i världen får glänsa med att tillhöra den corps, som är 'den erkänt första' i salongerna.» Bland skälen, som bestämde honom för den diplomatiska banan, framhöll han särskilt, att han där långt förr än på en annan bana kunde påräkna en självständig och oberoende ställning. »För öfrigt — jag är verldsmenniska, har en sådans smak och instinkter och, så mycket jag än lefvat kammarlifvet, saknar jag håg och lust dertill.»

Sedan Fleetwood under den närmast följande tiden tjänstgjort i rådhusrätten och domsagan, kallades han den 21 mars till utrikesdepartementet för att biträda vid expeditionen. Fr. o. m. denna dag började således hans tjänstgöring där, och han sattes genast till arbetet. »Mitt intryck af dessa första timmar var oblandadt godt», skrev han den 21 mars. »Trädde in i andre sekreterarnes rum med den fasta föresats att småningom blifva chef för det departement, hvars yngste tjänsteman jag nu var.» Efter denna djärva föresats kom dock hans tveksamma eftertanke. »Framtiden skall visa, om detta är något mer än eller blott och bart en ungdomsdröm, som åren skola skingra.»

Om sin tjänstgöring skrev han den 24 mars — påskaftonen —: »I Utrikesdepartementet från kl 1/2 12 till närmare 6 e. m. För att vara i ett verk, der man säges göra ingenting, var det en nog grundlig tjänstgöring. Har min bestämda plats vid andre sekreterarnes bord, ändan närmast Mynttorget och med ryggen vänd åt Strömmen.» På förfrågan fick han vid detta tillfälle av kabinetssekreteraren bekräftat, att vederbörandes avsikt var att definitivt inkalla honom i tjänstgöring. Hans önskan hade ju varit att få uppskov därmed för att ännu någon tid tjänstgöra i de »juridiska» verken.³¹ Det kändes därför påkostande för honom att nödgas avbryta sitt arbete i domsagan. Visserligen blev det uppgjort med Fåhræus, att platsen fortfarande skulle stå öppen för honom, men han fruktade med allt skäl, att han icke vidare skulle komma att begagna den. Om sin chef häradshövdingen, som han eljest hårt kritiserat i sina anteckningar, skrev han inför uppbrottet: »Med alla sina besynnerligheter, och han är i många stycken till och med obehaglig att hafva att göra med, måste jag likväl göra den fullaste rättvisa åt hans goda afsigter och hans redbarhet. Står hos honom i skuld för mycket, jag inhemtat.»³²

Om sitt mottagande i utrikesdepartementet skrev Fleetwood den 1 april: »Mottagen och bemött med mycken artighet och vänlighet har den korta tjänstgöringstid, jag haft, varit ganska angenäm.

³¹ Dagboken 25 mars.

³² Dagboken 27 mars.

I mitt förhållande till de flesta af dessa herrar, jag knappast kände mera än till namnet, har jag alltid iakttagit en mycket lugn och naturlig men höflig hållning af yngre kamrat.» Han trodde sig kunna hysa de bästa förhoppningar för framtiden.

När Fleetwood vid ännu ej 24 års ålder gjorde sitt inträde i departementet, ägde han många förutsättningar att passa inom diplomaten. Han hade förstått att skaffa sig goda förbindelser och att göra sig gällande i sällskapslivet samt förvärvat sig ovanlig människo-kännedom, han besatt stor arbetsförmåga, ägde mångsidiga intressen, var fint bildad och beläst samt hade naturlig fallenhet att uttrycka sig i skrift.

Den 15 april skrev han i dagboken om sin framgång inom karriären och societetslivet. »För ett år sedan var jag ännu en okänd skolpojke vid Upsala Universitet — nu har jag lyckats att blifva man i staten och känd af hela det besynnerliga sällskap, som kallas societeten samt derinom förvärfva mig en viss ställning.» Dess värde låg för honom däri, »att den sätter mig i stånd att komma i beröring med folk af så många olika slag inom alla skiftande yrken och sysselsättningar. Har dragit mycken nytta deraf, men kommer ju mera min blick och erfarenhet vidgas att draga ändå mera nytta.» Betecknande för honom är tillägget, att han mitt i societetslivet förblir »iakttagaren af detsamma. Det är lärorikt, men det är icke glädjefullt.»

Arbetstiden i departementet började $\frac{1}{2}$ 12 f. m. »Skrifver, pratar och läser utländska tidningar ända till dess jag får begifva mig derifrån, hvilket icke inträffar förr än jag — attaché-pligt — biträdt med postens afsändande. Hunnit då att se klockan slagen $\frac{1}{2}$ 6.»³³

Efter c:a en månads tjänstgöring i utrikesdepartementet blev Fleetwood den 25 april av Lagerheim tillsagd att resa till Köpenhamn för att tjänstgöra vid beskickningen där. Legationssekreteraren greve M. G. De la Gardie hade blivit utnämnd till landshövding, och Fleetwoods uppdrag gällde att upprätthålla tjänsten, tills ordinarie innehavare hunnit utnämnas och tillträda befattningen.³⁴ »I morgon går jag således att taga första steget på diplomatiska nomadlivets fält», skrev han den 26. Anlånd till Köpenhamn mottogs han mycket vänligt av ministern friherre Lave Beck-Friis med maka. Det dröjde ej länge, förrän han kände sig som ett slags barn i huset hos familjen Beck-Friis.³⁵ Dagboken upptas till stor del av redogörelser för visiter,

³³ Dagboken 18 april.

³⁴ Dagboken 25 april.

³⁵ Dagboken 28 april, 19 maj.

mottagningar, middagar och societetsliv över huvud taget. Den 18 maj skrev han, att han drogs mera till damerna än till herrarna. »Jag har mera att säga de förra än de senare; får framförallt veta mera af dem.» Om sitt mottagande i den danska societeten skrev han, att det varit utomordentligt förekommande, »och jag tror, att jag de få gånger, jag varit i tillfälle att visa mig, gjort ett ganska godt intryck.» En gång var Fleetwood inbjuden till kronprinsparet, och kronprinsessan Louise talade då länge med honom och »yttrade sig med största vänskap» om hans far, som hon ju väl mindes sedan den tid, då denne varit hovman hos Karl XV.³⁶

Från dagboken för den 24 maj må anföras några reflexioner över corps diplomatique, gällande denna kårs allmänna läggning, som överallt är sig ungefär lik. »Samlade från alla håll och kanter, sedan de ofta genomströfvat halfva verlden, bildar corps diplomatique en egendomlig och iakttagelse värd krets. Der finnes all möjlig belevnhet parad med något af äfventyrares öfvermod; der finnes mycken erfarenhet och mycken kännedom, parad med mycken okunnighet. Det är en corps, som består af folk, på hvilkas ord man å ena sidan kan lita, men hvilka å andra sidan äro hala som ålar. Det är folk, som alltid är höfligt men hvilken höflighet förbinder till ingenting; folk, som ofta äro intressantast genom hvad de icke säga.»

Belysande för en sida av Fleetwoods natur är vad han den 30 maj skriver om sin benägenhet att överallt söka att finna klaven till livets gåta. »Det går mig väl i verlden och jag tror att i samma mån som jag alltmera och numera så godt som alldeles lagt från mig min otillgänglighet, blir omtyckt af menniskor. Jag har kommit in på en bana, der jag tror mig bäst passa; jag hör från många håll, att jag går en vacker framtid till mötes — allt gör, att jag borde vara bland de lyckligaste menniskor på jorden, men hvad som förstör det, är min lust att ständigt tränga till bottnen att fråga hvarför om allt, grubbla öfver allt. Följden deraf blir naturligtvis att man ofta ser verlden i mörka färger, att man sliter ut sig på det omöjliga, och värst af allt, att denna böjelse om icke alldeles bryter så lägger sig mycket hämmande på handlingskraften. Då man är satt i verlden för att handla och icke för att lefva bort sitt lif i grubblerier deröfver, vill jag så mycket som möjligt lösslita mig från dem för något bättre skull. Tror, att man snarare i verklighetens än tankens verld finner hvad man söker.» Oaktat Fleetwoods fallenhet för grubbel hämmades dock ej därigenom hans handlingskraft och målmedvetenhet.

I dagboken nämner han ej så mycket om sin tjänstgöring på

³⁶ Dagboken 30 maj.

beskickningen. Han bemödade sig att sätta sig in i konsulatväsendet och fick därvid ledning av generalkonsul Gustaf Hegardt och andra konsulära tjänstemän, gick igenom korrespondensen och läste författningar på detta område. För att under den korta tjänstgöringstiden i Köpenhamn skaffa sig någon kännedom om landet studerade han Traps Danmarks Beskrivelse, som han fann »i högsta måtto intressant genom de mångfaldiga upplysningar, som lemnas om allehanda dess förhållanden nu och förr i världen.»³⁷

Det är helt naturligt, att Fleetwood under sin vistelse i Danmark intresserade sig för kriget 1864 och skandinavismen. Det framgår av dagboken, att han ansåg, att ett aktivt uppträdande av Sverige—Norge 1864 hade varit »ett visserligen djerft men ganska lyckligt grepp, såsom nödvändigt framkallande stormakternas uppträdande. — — — Det torde icke vara utan att den moderna försvarsnihilismen icke haft en af sina källor i den förklaring af Sverige—Norges oförmåga att vara taga sina intresse[n] Konungens råd då gaf honom.» Beträffande skandinavismen var hans uppfattning, »att dess genomförande i en eller annan, mer eller mindre fullständig form blir en nödvändighet i framtiden.»³⁸

Fleetwood uppskattade mycket den vårstämning, som under denna tid vilade över Köpenhamn, och han njöt särskilt av aftonpromenader på Langelinie. Vid ett sådant tillfälle skrev han målande (12 maj): »Kyrkklockorna ringde arbetsveckans slut, böljorna kommo endast sakta squalpande mot stranden, naturen andades i fulllo kraften af sitt nya vårlif och solen, som höll på att sjunka ned i vester, belyste med sitt då så egendomligt skiftande ljus hela den tafla, som upprullar sig för mig, staden, vallarne med sina nylöfvade träd, Sundet, som låg nästan spegelklart och fullt af seglare och ångare.»

Tjänstgöringen i Köpenhamn varade t. o. m. den 4 juni, således tillsammans 5 à 6 veckor. På hemvägen antecknade han den 5, att han från denna korta tid medförde de angenämaste minnen. Den 8 återinträdde han i tjänst i utrikesdepartementet.

Samma dag uttalade han i dagboken sin motvilja mot att timtals tvingas att vara i samma rum med samma personer. »Aldrig så mycket som i sällskap känner jag behofvet af ensamhet och tvärtom. Härmed är det långt ifrån att vilja säga, att tjenstgöringen plågar mig utan är förhållandet det motsatta, och jag trifves förträffligt med mina kamrater, har mången gång ganska roligt på embets-

³⁷ Dagboken 10, 26 och 28 maj.

³⁸ Dagboken 9 och 17 maj.

rummet, men känner mig icke dess mindre ibland som en fånge. Erkänner det orätta och otacksamma deri, men kan oaktadt allt det angenäma, jag har i en behaglig tjänstgöring och godt sällskap, ibland icke fritaga mig från den känslan.» I dagboken den 11 juni nämner han sina dåvarande arbetskamrater i andre sekreterarerummet, nämligen Robert Sager, Charles Emil Ramel, Clas Sparre samt norrmännen Ove Gude och Fritz Wedel Jarlsberg. Han ger kortfattade karakteristiker av dem och tillägger, att han under dagligt umgänge hade goda tillfällen att studera dem. Vid denna tid fanns det endast en förste sekreterare i utrikesdepartementet. Till denna befattning hade nyligen utnämnts Gyldenstolpe, vilken hade sin plats i ett litet rum bredvid andre sekreterarnas. Fleetwood meddelar om honom, att han ansågs som kabinettets mest lovande yngre medlem. Till det yttre var han »en lång, mager menniska med ett distingeradt men ohyggligt blekt och sjukligt utseende. Under en yta af apathi och förakt för allt och alla döljer han en stark energi, stor förmåga och mycken arbetskraft.»³⁹

Då Fleetwood hade skarp blick för sina medmänniskors svagheter, är det ej att undra på att hans karakteristik av utrikesministern Hochschild är mycket respektlös. »För mig komma alltid hans oerhörda förnämhhet och grandezza att vara bland de obegripligaste nöjen, en hög värdighet kan förläna, och i sitt förhållande till tjänstemän aflägger han den aldrig tillochmed då han är som vänligast. — — — Har ett ganska godt hufvud, men är mera grannlåtsdiplomat än motsatsen. Vill säkerligen alla så väl som möjligt — derpå har man ingen anledning att tvifla. Nöjd med att i allmänhet hafva skenet är det icke han, som är den verklige utrikesministern, utan hans närmaste man.»⁴⁰ Om Lagerheim skriver Fleetwood den 20 juli, att det är han, »som makten hafver för närvarande som kabinettsekreterare och i framtiden som excellens. — — — Han är en person af stor begåfning och med en obegriplig arbetsförmåga.» Därefter nämner han avdelningscheferna: »Kansliråden och främst bland dem Lewenhaupt [greve Gustaf L., vid denna tid chef för politiska avdelningen] äro mycket hyggliga människor att hafva något att göra med.» Den kännedom om svenska förhållanden, som Lewenhaupt, ehuru född fransman, besitter, är »större än som förekommer i allmänhet hos en enskild medlem av departementet» och visar, »att han är en person med hufvud.»

En av Fleetwoods kamrater utmärkte sig särskilt för de kraftiga

³⁹ Dagboken 6 och 11 juni.

⁴⁰ Dagboken 4 aug.

fester, som han bjöd sina vänner på, nämligen Wedel. Genom rikt gifte var denne i stånd att utöva en sådan gästfrihet. Den 5 juli skildras en sådan fest, som började i Wedels våning och fortsatte i förhyrd ångbåt till Baggensfjärden. »På återvägen börjades den vanliga champagnesoupén. Att jag icke blef plakat full, är obegripligt, men jag sökte också iakttaga all möjlig försigtighet.» Hur deltagarna kände sig följande dag, skildras uttrycksfullt den 6 juli: »Dagen efter en stor Wedelsk tillställning råder en viss förslappning i Departementet. Det gäspas och drickes bilinervatten, allt under försäkran att champagnen utöfvat rakt ingen verkan. Mitt medel mot rummelreaktionen är att arbeta så mycket som möjligt.»

Efter Fleetwoods eget bedömande stod han på mycket god fot med förmän och kamrater och hade förskaffat sig ett visst anseende.⁴¹ Denna hans uppfattning bekräftades mer än väl av vad Lagerheim yttrade om honom till hans far den 24 september. Han hade »gjort sig omtyckt av förmän och kamrater samt skött sin tjänst ordentligt och väl, dessutom varit den, som af sina kamrater dragit lassets tyngsta del.»⁴²

Ehuru Fleetwood stod i gott förhållande till sina kamrater, hindrade det ej, att han emellanåt i dagboken kunde vara ganska elak i sina omdömen om dem. Att Gude i augusti förordnades till legationssekreterare i Paris togs tydligen ej väl upp av vissa av kollegerna. Med anledning därav gör han den 22 augusti följande reflexion: »Varit i tillfälle att äfven nu åskåda en av afundsjukans högtidsstunder hos vänliga kamrater, hvilka då alldeles upphöra att vara det. Vänskapen etc. knuffas då litet undan för att bakom sig visa den enes intresse att tränga ut den andre.»

Om den dagliga tjänstgöringstiden meddelar Fleetwood den 3 oktober, att man under sommaren, då Hochschild var borta, fick sluta mellan kl. 4 och 5 e. m. Sedan utrikesministern återkommit, tar det aldrig slut förrän närmare kl. 6, »hvilket gör ett förfärligt afbräck i studierna.» Tillägget är betecknande för honom, ty han var alltid ytterst angelägen om sin allmänbildning. Han läste statsrättslig och folkrättslig litteratur, nationalekonomi, filosofi och skönlitteratur, studerade tullkommitténs och skattekommitténs betänkanden, följde med svensk och utländsk press och var flitig teaterbesökare. Politiska och sociala frågor, såsom arbetarrörelsen, intresserade honom också. Bl. a. skildrar han ett besök vid en »goodtemplarisdag», som i augusti pågick i Musikaliska Akademien. Han skriver

⁴¹ Dagboken 28 juli.

⁴² Dagboken 24 sept.

därom: »Gick dit för att från en ny sida få se de förhållanden, som så mycket intressera mig. Publiken var hvarken folk- och valmötenas ej heller frälsningsarméens och gjorde ett öfver hufvudet taget mycket godt intryck. — — — Föredrag hölls af den store stats och riksdagsmannen Arnoldsson om fredssträfvandena i allmänhet och hans i synnerhet i ett starkt färglagdt föredrag, innehållande en besynnerlig blandning af sundt förnuft och galenskap.»⁴³ Då Fleetwood under sommaren 1883 bodde hos sina föräldrar i en villa på Djurgården, hade han tillfälle att på nära håll iakttaga folklivet i Tivoli och trakten däromkring. Den 10 augusti skriver han, att han under en konsert och illumination på Hasselbacken stått utanför och sett på bland övriga profanum vulgus. »Man lär mycket på att lyssna till samtalen i hopen vid tillfällen som dessa.» Hur mångsidig han var i dylika studier synes av hans anteckning den 23 september, då gällande själva staden. »På qvällen studerat folklifvet, dels kring Berns och Blanchés kaféer dels i Baptistkyrkan. På alla ställen rådde stor trängsel, fans mycket litet vackert folk och på hvarje den rätta stämningen.»

Så rastlöst verksam Fleetwood var, låg det icke för honom att söka vila från arbetet, fastän han kunde känna behov därav. »En sak, som jag skulle vilja lära, ehuru fåfängt att försöka, är att hvila mig», skrev han den 30 juni. Och ändå hade han två dagar förut givit uttryck åt en ovanligt optimistisk sinnesstämning: »Vet mig aldrig förr varit så belåten med min verld som nu. Jag är nöjd med hvad jag har och hoppas det bästa för framtiden.» De ljusa sommarnätterna tilltalade honom mycket. Därom skrev han entusiastiskt den 19 juni: »Suttit länge och väl och njutit af den stämning af frid och klarhet, som utmärka dem.»

Under hösten 1883 blev det bestämt, att Fleetwood skulle tjänstgöra vid beskickningen i Paris. Den 15 oktober underrättades han om att stunden vore inne för hans avresa. Meddelandet därom gjorde honom allt annat än glad. Det rådde ett utomordentligt gott förhållande mellan honom och föräldrarna, och tanken på skilsmässa från hemmet, där han och hans yngre broder George bodde, kändes mycket svår. Dessutom förstod han, att särskilt hans mor skulle sörja över att mista honom. Ännu en svårighet var av ekonomisk art, då utgifterna i Paris voro stora. Han oroades också av faran att bli en ytlig människa, »hvars blick icke sträcker sig utom salongsväggarne, en goddagspilt, hvars intresse slukas af mat och kläder

⁴³ Dagboken 13 aug. — Arnoldsson bör vara Arnoldson.

och dylikt.»⁴⁴ Efter ett smärtsamt avsked från familjen avreste han den 20 oktober.

Resan skildras ganska utförligt i dagboken. Fleetwood gjorde längre uppehåll i Köpenhamn och Hamburg. Till Paris anlände han den 24 oktober.⁴⁵ Följande dag gick han till legationen och blev presenterad för ministern Georg Sibbern. Gude tjänstgjorde som legationssekreterare under den ordinaries — Leonard Reuterskiölds — bortovaro och Carl von Geijer som attaché. Både Gude och Geijer skulle snart återvända till Stockholm.

Om arbetet på beskickningen lämnar Fleetwood under den följande tiden åtskilliga upplysningar. Då det var opraktiskt ordnat, hade han svårt att finna sig till rätta därmed. Dessutom hade det emellanåt en bråkig och nervös prägel, och förhållandet mellan Sibbern och Reuterskiöld var ej det bästa. Sibbern brukade ofta hålla Fleetwood kvar till sent om kvällarna samt påfordrade ibland hans tjänstgöring om söndagarna.⁴⁶

Efter endast få dagars tjänstgöring skrev han i dagboken den 30 oktober: »Först vid den tid, då arbetet rätteligen borde slutas, kommer det fullt i gång på legationen. — — — De andra dagarna har jag slutat arbetet vid sex-tiden. I dag var klockan öfver 7, när man hunnit till slutet.» Den 20 november skrev han: »På legationen hålles ett oafbrutet springande af svenskar och norrmän. Alla vilja de något, och alla anse de som sin rätt att få sin vilja fram, om den också aldrig så mycket begär orimligheter. Som jag har att underhandla med dessa personligheter — hufvudsakligen artister och resande, som skola hafva reda på allting, — är jag ofta mer än uttröttad. Härtill kommer, att både Sibbern och Reuterskiöld äro i yttersta grad nervösa och oroliga, så att lugna dagar har jag just icke, men vill därför alls icke säga, att de äro obehagliga.» Hur ihållande arbetet kunde vara, antecknar han den 7 december: »Alltifrån kl $\frac{1}{2}$ 11 till kl $\frac{1}{2}$ 7 har jag — med endast ett kort afbrott för dejeuner — utan rast eller ro arbetat på legationen.» Sibbern gav honom sitt erkännande för hans snabba och uthålliga arbete. Att arbetet på legationen var långvarigt och tröttsamt, antecknar han den 19 december. Han förargade sig mången gång över att behöva vara fastlåst vid kansliet, då det fanns så mycket, som han skulle vilja höra och se. Den 3 april 1884 antecknar han, att dagen på legationen varit i högsta måtto orolig. Det hade varit mycket att göra och han

⁴⁴ Dagboken 15 och 19 okt.

⁴⁵ Dagboken 21—24 okt.

⁴⁶ Dagboken 2 och 4 dec.

hade ständigt blivit avbruten av folk, som kom för att begära upplysningar. Fleetwood ansåg sig ha nytta av sina juridiska kunskaper, vilka gävo honom överlägsenhet i förhållande till flertalet av svensk-norska diplomater. Han sökte på allt vis hålla dessa kunskaper levande och öka dem.⁴⁷

Beskickningschefen Sibbern, vilken sedan den tid, han varit norsk statsminister i Stockholm, var omgiven av en viss nimbus och som för eftervärlden är känd bl. a. som Louis De Geers gode vän,⁴⁸ betraktades av Fleetwood med kritiska ögon. En av dennes närmaste företrädare som attaché i Paris, Wedel Jarlsberg, uttalade sig i sitt memoarverk *Reisen gennem livet* mera välvilligt om Sibbern och framhöll, att han »lärte meget av denne fædrelandssindede og kloke mand.» Dock anmärkte även Wedel på Sibberns benägenhet att i onödan hålla sina medarbetare kvar på beskickningen till sent på kvällen.⁴⁹ Han synes ha åldrats mycket under de senare åren och var vid tiden för Fleetwoods Parisvistelse enligt dennes utsago en bruten man.⁵⁰ Under c:a nio månaders daglig kontakt med sin chef var han i tillfälle att studera dennes person. Resultatet härav visar sig dels i talrika meddelanden i dagboken, dels i en sammanfattande skildring, *Excellensen Sibbern*, daterad den 5 september 1884. Ett stort antal av dessa meddelanden ha jämte den sammanfattande skildringen offentliggjorts av professor Johan Schreiner under titeln *Georg Sibbern i 1884*, *Optegnelser av Carl G. son Fleetwood*.⁵¹

Den tid Fleetwood tjänstgjorde under Sibberns ledning, utgjorde det sista skedet av dennes offentliga verksamhet. I slutet av juni 1884 avgick han vid 68 års ålder från sin befattning som minister i Paris. Det gick honom hårt till sinnes att nödgas dra sig tillbaka från sin framskjutna post, det tog på hans nerver, och humöret blev tidvis mycket dåligt. »Hans tillstånd förefaller mig för närvarande mest att likna — och jag öfverdrifver härvidlag icke — en lifdömds», skrev Fleetwood i dagboken den 29 maj 1884. I fortsättningen tillade han: »Har flera gånger i dag frågat mig, om han icke varit tokig.» Sibbern kvarhöll honom på legationen ända till 1½ 8 på kvällen, »de tre sista

⁴⁷ Dagboken 26 april 1884.

⁴⁸ Ur Louis De Geers brevsamling, utg. av L. De Geer d. y., Stockholm 1929, s. 8, 14 ff.

⁴⁹ »Paa legationen maatte vi altid være paa pletten, baade tidlig og sent, og da Excellensen hadde den vane at kjøre ut sent paa eftermiddagen for at skaffe nyheter, maatte vi sitte og vente til han var kommet hjem og hadde faat skrevet sine skrivelser.» Oslo 1932, s. 46, 48.

⁵⁰ Schreiners nedan åberopade edition, s. 426.

⁵¹ Historisk Tidsskrift, Oslo 1953, s. 412—428.

timmarne utan att göra ett enda grand. Hvarannan minut sände han bud efter mig, och när jag kom, visste han icke, hvad han ville.»⁵² Emellertid hade ministerkrisen i Kristiania i juni den inverkan på Sibbern, att han ryckte upp sig och enligt Fleetwood förnygrades ett tiotal år, då det var ifrågasatt, att han skulle ingå i den nya konseljen som statsminister i Stockholm. I detta sammanhang anför Fleetwood en »kort men träffande» karakteristik av Oskar II, som Sibbern uttalat: »Han har behof att lefva i en spegelsalong — glas i väggarne, taket och tillochmed golfvet för att öfverallt kunna se sig sjelf.»⁵³ Men då det i slutet av månaden blev klart, att hans planer på taburett gått om intet, sjönk han ihop, och hans lynne blev snart sagt outhärdligt. Hans avsked från sina medarbetare betecknades av ett antal vredesutbrott.⁵⁴ Bland övriga egenskaper, som enligt Fleetwood utmärkte Sibbern, var långt gången försiktighet, brist på initiativ, ett förnämt uppträdande och intressant konversation. »I det hela taget är han en gångångare från forna dar.»⁵⁵

Denna hårda karakteristik bestyrkes i viss mån av vad Dardel berättar om honom några månader efter hans avgång. Han var då bosatt i Stockholm och var mycket förgrymmad på Oskar II, eftersom han gått miste om statsministerposten. Vid en middag hos konungen på Drottningholm hade han givit uttryck åt sitt misshumör på ett för Hans Maj:t sårande sätt. »För öfrigt förefaller Sibbern numera att vara en slocknad man», tillägger Dardel.⁵⁶

Bland personer, som Fleetwood råkade hos familjen Sibbern, må nämnas fru Sibberns läkare Axel Munthe, sedermera känd som livmedikus och författare av Boken om San Michele. Han skrev om honom den 7 december 1883: »Doctor v. Munthe är en helt ung karl, hvilken är en mycket angenäm sällskapsmenniska, och dertill gör intryck af att vara en mycket begåfvad och framstående idkare af sitt yrke. I Sibbernska huset är han så godt som herrn i huset, alldenstund fru Sibbern betraktar honom som sitt lifs räddare, och excel-lensen, utom att han personligen är stor beundrare af Munthe, blott genom sin hustrus inflytande skulle låta honom regera efter behag. Ser mig ut som hade han både takt och skicklighet att reda sig i den alltid svåra ställningen af favorit, hvilken ställning är ändå svårare hos tvenne så capriciösa menniskor, som Kongl. Majts Minister i Paris och Dess Fru.»

⁵² De citerade raderna finnas delvis i Schreiners edition, s. 415.

⁵³ Schreiner, a. a., s. 415 ff.

⁵⁴ Schreiner, a. a., 420 f.

⁵⁵ Schreiner, a. a., 422 f., 427.

⁵⁶ F. v. Dardel, Dagboksanteckningar 1881—1885, s. 243. Anteckning 9 okt. 1884.

Under sin Parisvistelse saknade Fleetwood mycket ett eget hem. Dock lyckades han efter någon tid skaffa sig en bostad, som skänkte honom en viss hemtrevnad. Han satte värde på att ha funnit »ett litet eget krypin i detta bullersamma, oroliga och oroande Paris».⁵⁷ Inom corps diplomatique förvärvade han sig två verkligt goda vänner, dansken attaché Reventlow och holländaren attaché Weede, med vilka han kände sig passa väl samman.⁵⁸ Såsom tidigare led han emellanåt av grubbel och melankoli och kände sig mjältsjuk. Han uppsökte då gärna ensamheten.⁵⁹

Till en diplomats uppgifter hörde naturligtvis — icke minst i Paris — att delta i sällskapslivet. Wedel upplyser om att attachéerna tillhöllos att så mycket som möjligt gå på soiréer o. dyl.⁶⁰ Fleetwood tog den saken grundligt. Ändå mer än förut handla dagboksanteckningarna om hur han gick på visiter, mottagningar, middagar, soiréer, baler etc. Ofta hann han med flera sådana nöjen på en och samma dag och anlände hem först på morgonen dagen därpå.⁶¹ Det är nästan ofattbart, hur han utöver den ansträngande arbetstiden på beskickningen och bokliga studier hemma kunde orka med ett så pass intensivt sällskapsliv och nöjen av olika slag samt dessutom skriva utförliga dagboksanteckningar om allt detta. Själver han måhända förklaringen därtill, då han den 5 januari 1884 skriver: »Utan min ärelystnad, som är drifkraften för allt mitt arbete, skulle jag finna lifvet outhärdligt.»

Om salongernas betydelse skrev Fleetwood i dagboken den 5 februari 1884: »Emedan i en fransk salong afgöres allting, ända från placeringen af en bandrosett till fördelningen af ministerportföljerna, bär den en helt annan prägel än i de land, der den blott spelar rollen af ett nöjsamt tidsfördrif. Af medvetenheten af, att det spelas högt spel om mångahanda och stora intressen följer, att hvarje tänkande människa der söker att tillgodogöra sig så mycket som möjligt af hvad som tilldrager sig. Här gör man till en icke ringa del sin karriär i madame X eller Ys salong, då man hemma endast kan vinna äran att blifva cottillonsanförare eller på sin höjd få en kammarherrenyckel.» Efter ytterligare utläggning av ämnet och betonande av att behandlingen av de frågor, som där lösas, får en viss nonchalans och ytlighet slutar skildringen med att »salongerna äro brännpunkten, i hvilken alla intressen sammanbrytas.»

⁵⁷ Dagboken 24 nov. 1883.

⁵⁸ Dagboken 14 okt. 1884.

⁵⁹ Dagboken 24 dec. 1883, 23 juni 1884.

⁶⁰ Jfr Wedel Jarlsberg, a. a., s. 47 f.

⁶¹ »Kom hem närmare kl 1/2 5.» Dagboken 20 febr. 1884.

Det Parisiska sällskapslivets egendomligheter går han in på i en anteckning den 27 april 1884. »Societeterna äro så många, att man i hvar och en serskild ser nästan endast folk af ett visst slag — i Faubourg St German endast rojalister och gammal adel; i de bonapartistiske endast imperialister; i de diplomatiska endast diplomater och deras vanliga svans af ändå (om möjligt) mera apokryfiska storheter, deribland la haute finance o. s. v. Men om man deraf sluter till att dessa menniskor, hvilka röra sig i samma krets, hafva något gemensamt, misstar man sig storligen. Hvarje krets är så stor, att individen icke har tid att skänka någon större uppmärksamhet åt en annan, och vänskapen består egentligen i frånvaro af fiendskap. — — — Konvenansen och det egna intresset bjuder att icke hafva eller åtminstone icke visa några antipathier — — —»

En ypperlig karakteristik av de inom societetslivet rådande vänskapliga förhållandena ger Fleetwood i dagboken den 20 juni 1884. »När man lärt sig att förstå förhållandet, är det något, som jag tycker mycket om uti denna ton af vänskap och gammal bekantskap, folk redan från första stund antager med hvarandra i de stora societeterna, men som sällan kommer längre. Ingen har tid att egna någon större del af sin uppmärksamhet åt någon annan, och fördenskull agerar man gamla bekanta, utan att känna hvarandra och utan att hafva någon lust dertill. Att börja med förvånar man sig deröfver, men snart inser man fördelarna deraf och gör på samma vis. Man råkas — man skils — man råkas igen; vet knappast hvarandras namn och ingenting om hvarandras personer, men äro lika goda vänner för det. Det är ytligt, invänder man. Medgifves, men det är, tycker jag, ett visst nöje och ett visst behag i detta att icke känna den ene den andre och det oaktadt eller just därför vara de bästa vänner. I form är ingen främmande för den andre, i verklighet känner man hvarandra icke mera än sina antipoder. För mången är det obehagligt — för mig tvärtom. De flesta menniskor bryr jag mig icke om att känna, och är därför mer än nöjd, att det ges ett sätt att ändå lefva på god fot med dem — och hvad mig sjelf beträffar känner jag mig mycket angenämt berörd af att veta, att ingen har reda på — icke ens frågar det ringaste efter hvad jag i grund och botten är för en slags menniska. Att på detta vis lefva fullkomligt enstöring midt ibland idel goda vänner, motsvarar tvenne alldeles motsatta behov hos mig — att fly och att söka menniskor.»

Man tänker sig gärna Fleetwood deltaga i detta societetsliv mest såsom iakttagare, med ett förbindligt leende yttrande några älskvärda och artiga ord till dem han råkade och — som den aristokrat

han var — nöjd med att slippa känna dem närmare. Å andra sidan ville han lära känna världen och människorna — detta uppger han den 13 januari 1884 som skälet, varför han besöker mottagningar —, och i dagboken för den 15 december 1883 säger han, att ett av de studier, han först ägnade sig åt, då han kom till ett nytt ställe, var personalkännedom. Ofta förekomma kritiska reflexioner och skarpa omdömen om personer, som han stött på i salongerna. Så t. ex. skrev han den 23 april 1884 om en soaré hos furst Constantin Radziwill's bl. a. följande: »Beträffande societeten är den icke stor och temligen sammanrafsad. I afton — — — Gutschmid, som är en fadd herre, Hidalgo, som är en gammal middagstiggare, furstarne Hohenlohe (ambassadörens söner) ganska beskedliga unga herrar, hvilka hafva till specialitet att vara bortbudna, la baronne de Bornemann med sin spetsiga näsa och sina ändå spetsigare repliker, samt slutligen en af de få verkligen gedigna människor, jag råkat, Villaume. Var en af de drägligare soiréerna.» Det är ej att undra på att han emellanåt kunde känna sig trött på det intensiva societetslivet. Han ansåg det den 6 januari 1884 vara »ett slafveri, som ibland förefaller out-härdligt». Vid andra tillfällen trivdes han emellertid väl med sällskapslivet och deltog däri med liv och lust.⁶²

Som ett originellt inslag i societetslivet må nämnas, att fru Reuterskiöld dagen efter en flyttning hade mottagning i den nya bostaden. Härom skrev Fleetwood den 13 september 1884: »Den lurar sig, som tror att fru Reuterskiöld skulle kunna neka sig nöjet att dagen derpå hålla mottagning bland alla koffertarna. Varit der och sett på saken. Reflexionerna göra sig sjelfva.»

Liksom förut hade Fleetwood en mångfald intressen. Han följde med den franska inrikespolitiken och partiväsendet samt bemödade sig om att sätta sig in i arbetarfrågan. Vid ett tillfälle meddelar han, att han samtalat med en fransk arbetare i detta ämne, en annan gång åt han middag i en arbetarrestaurant »för att se, hur det lefves bland de s. k. brödlösa arbetarne». Den 1 maj 1884 besökte han ett socialistiskt valmöte, som han åskådligt skildrar. Franska pressen var också föremål för hans studier.⁶³ De politiska förhållandena i Sverige och Norge studerades och kommenterades, när tidningar anlant hemifrån.⁶⁴ Sina litterära och vetenskapliga studier fullföljde han, när han — vilket ej torde ha inträffat så ofta — hade lugna

⁶² Dagboken 4 mars 1884 (handlar om en fest hos legationssekr. och fru Reuterskiöld): »Var vid ett briljant humör, hade lust att roa mig och gjorde det, pratade med alla människor och kurtiserade alla fruar — — —.»

⁶³ Dagboken 29 jan., 19 mars, 1 och 16 maj 1884.

⁶⁴ Dagboken 11 mars 1884.

stunder i sin bostad. Han kände sig leva under högtryck i Paris⁶⁵ och klagade någon gång över svårigheten att indela tiden, att få den att räcka till. »Intressena växa, men antalet timmar blir stationärt», skrev han i dagboken den 20 januari 1884. Han tillade: »Jag har en tjänstgöring, som tar mycken tid och tar mer än den behöfde genom att arbetssättet är opraktiskt ordnad. Jag skall lefva med i Paris med dess mångfald af intressen, flera än stjernorna på himlen och mera motsatta än dag och natt, men på samma gång lefva med i hvad som sker hemma. För att icke nöja mig med de kunskaper, jag har, men för att vidmakthålla och öka dem måste jag fortsätta mina studier.» Den snart sagt enda rekreation, han unnade sig, var en och annan utflykt till landet i Paris' omgivningar. Då kunde han i fulla drag njuta av stillheten och naturens skönhet. Men även vid sådana tillfällen kände han sig som iakttagare, beskådade människa- skorna, husen, åkrarna, levnadssättet m. m.⁶⁶

Den 14 oktober 1884 fick Fleetwood meddelande om att ett telegram anlänt från utrikesminister Hochschild, vari han beordrades att omedelbart resa till London för c:a sex veckors tjänstgöring där. I avskedets stund skrev han, att han lämnade Paris med saknad, »men det är icke staden med dess lif och buller, dess nöjen och förströelser, jag saknar, utan de goda vänner, hvilka blifva der efter mig.» Därmed menade han Reventlow och Weede. Han avreste från Paris den 15, anlände till London den 16, infann sig på beskickningen samma dag samt trädde i tjänst den 17 oktober.

Från första början blev förhållandet mycket gott mellan beskickningschefen greve Edward Piper och Fleetwood.⁶⁷ Väl anmärkte denne vid ett tillfälle på sin chef, att han saknade juridiska begrepp. I ett par ärenden, som rörde internationell rätt, var Fleetwood af annan mening än Piper. I det ena av dem, den Trolle-Bondeska arvsfrågan, drev han sin vilja igenom, i det andra, en extraditionsfråga, reserverade han sig mot ministerns beslut.⁶⁸ Men denna divergens störde ej det goda samförståndet mellan dem. Då tiden för hemresan nalkades, skrev Fleetwood, att han alltid med tacksamhet skulle minnas Pipers vänlighet mot honom. »Han är en gammal hedersman, som man måste hålla af.» Och han karakteriserade honom på följande sätt: »Piper är hvarken å hufvudets eller kunskapernas vägnar något

⁶⁵ Dagboken 9 nov. 1883.

⁶⁶ Dagboken 25 aug. och 28 sept. 1884.

⁶⁷ Piper var också ungdomsvän till Fleetwoods far (Dagboken 17 okt.). 20 okt. skrev F. i dagboken: »Med greve Piper förefaller jag att komma att stå mig ovanligt väl.»

⁶⁸ Dagboken 5 dec.

ovanligt, men han har i hög grad en egenskap, hvilken jag ofta återfunnit hos hans generation men nästan alltid saknat hos min egen — en takt, hvilken liksom en instinkt leder personen.»⁶⁹

Fleetwoods tjänstgöring vid beskickningen i London föranleddes av att legationssekreteraren Fredrik Adelborg skulle ha en längre tids tjänstledighet. Piper, som i hög grad uppskattade Fleetwoods arbetsduglighet, önskade behålla honom till Adelborgs återkomst i april följande år, och Fleetwood själv ville för meritens skull stanna kvar till dess. I utrikesdepartementet, där Lagerheim var den bestämmande, ville man ej medgiva detta utan begränsade Fleetwoods tjänstgöring i London till julen.⁷⁰

På förslag av Adelborg övertog han dennes eleganta bostad, där han bodde »som en prins. — — — Om jag fått möblera efter mitt eget hufvud, skulle jag icke gjort det annorlunda! — — — Med ett ord — jag har aldrig bott, som jag bor, och det kommer att dröja länge, innan jag nästa gång får något liknande.»⁷¹

Vid sin ankomst till beskickningen förbereddes Fleetwood på att den där tjänstgörande attachén Sophus Christian Schweigaard var komplett oduglig till allt arbete, varför någon hjälp av honom icke vore att påräkna. På detta svarade Fleetwood mycket betecknande för honom, att han väl visste, att Schweigaard varit attaché 1½ år längre än han själv och att han vore 8 år äldre samt att han (Fleetwood) tänkte sig »att själv göra allt hvad göras kan och låta honom sköta sig, som han bäst behagade.»⁷² Det visade sig, att Fleetwood trivdes bra med Schweigaard, som bortsett från sin obenägenhet för arbete var en sympatisk person, och tillbragte ofta den senare delen av dagen med honom. Den 30 oktober skrev han om sitt förhållande till denne sin kollega och om hans personlighet: »Den Schweigaardska frågan har jag löst på det — som jag tycker — behändigaste vis derigenom, att, då han alltid kommer mycket sent på Legationen, jag i stället kommer mycket tidigt, hvarigenom nästan allt är undangjordt vid hans ankomst och endast frankeringen återstår. Han är en intelligent, tänkande och kunskapsrik människa, denne Schweigaard, men hans oförmåga att arbeta är lika fenomenal, som den måste hafva någon rent fysisk eller psykisk grund, som det skulle vara högst egendomligt lära känna.» Det förefaller, som om Fleetwood icke hade någonting emot sin kollegas bristande arbetskap-

⁶⁹ Dagboken 14 och 15 dec.

⁷⁰ Dagboken 16 okt., 1 och 21 nov.

⁷¹ Dagboken 16 och 18 okt.

⁷² Dagboken 16 okt.

citet, då han själv just därigenom fick tillfälle att göra sig gällande och bli uppskattad.

Genom telegram den 15 november underrättades Fleetwood, att han samma dag utnämnts till andre sekreterare i utrikesdepartementet. Ehuru han ansåg, att detta bort ske tidigare, gladde han sig åt utnämningen, som han fått »bra mycket yngre än de på senare åren utnämnde andre sekreterarne.» Den bekräftades genom skrivelse till ministern den 22 med tillägg, att Fleetwood förordnats att tills vidare förestå legationssekreterarebefattningen i London.⁷³

I samband med utnämningen anförtror Fleetwood sina framtidsdrömmar åt dagboken. »Första steget från attaché till andre sekreterare gjordt — återstå ännu många, innan jag kommer till spetsen som minister för Utrikes Ärendena. Denna portfölj är icke målet endast medlet. Framtiden kommer att visa, om jag haft rätt eller icke att tro den kortaste vägen till Konungens rådsbord för mig gå genom Utrikes Departementet. En gång der börjar på fullaste allvar iverksättandet af mina planer som ledande minister för de Förenade Konungarikena Sverige och Norge.» Dessa framtidsplaner vittna om icke ringa tilltro till den egna förmågan och framgången. Själv hade han emellertid klart för sig, att hans ärelystnad drev honom att bygga luftslott.⁷⁴

Någon utpräglad partipolitiker var Fleetwood ej. Han synes snarast ha varit konjunkturman med blicken öppen för hur han på detta sätt skulle ha gagn för sin karriär. Sålunda skrev han i dagboken den 2 december: »Mitt väl förstådda intresse bjuder mig att för närvarande gå i högerriktning utan att därför bryta med allt hvad venster är och heter — —. I framtiden ser jag möjligheten af en vensterevolution, så vida de regerande herrarne fortsätta att gifva venstern alla sina trumf. Dessförinnan skall jag vara säker på min ställning inom högern och hafva på samma gång förberett reträtten, som måste följa efter en dylik manöver.»

En och annan gång besökte Fleetwood Skandinaviska klubben. Den 31 oktober skildrar han ett sådant besök, där han träffade en mängd svenskar och norrmän. »Mina principer trogen gjorde jag mig så älskvärd, jag kunde, mot dessa herrar.» Bland dem nämner han Zorn, »en pojke, hvilken framgången gifvit ändå större tankar om honom själf än hans ovilkorligen mycket stora talang berättigar honom till.» Med tillfredsställelse konstaterade han den 2 december, att han utomlands varit i tillfälle att knyta en hop förbindelser, vilket

⁷³ Dagboken 15 och 27 nov.

⁷⁴ Dagboken 25 och 30 nov.

han hemma icke varit i tillfälle till, nämligen framförallt inom den litterära och artistiska världen både i Sverige och Norge. Hans mening vore att öka och stärka dessa förbindelser. På en middag hos Piper var Fleetwood placerad bredvid gymnasten Kellgren och fann, att det var »något i hög grad genialiskt hos den mannen. Det händer mig icke ofta att blifva imponerad af någon människa — men af honom blef jag det.»⁷⁶

Oaktat den älskvärdhet, som Fleetwood visade t. ex. mot landsmän i London, var han, som ovan betonats, reserverad till sin natur och angelägen att hålla sina medmänniskor på avstånd. Den 4 december antecknade han i dagboken: »Har gjort mig till en bestämd regel i mitt förhållande till andra människor att icke med hvem det vara må tillåta mera än ett visst mått af bekantskap och framförallt att sätta ett bestämdt hinder mot det slags familiaritet, som har starkt slägttycke med påflugenhet.»

Den engelska politiken intresserade Fleetwood mycket. Han åhörde flera debatter i underhuset och fick lyssna till bland andra Gladstone och lord Randolph Churchill. Den förre beundrade han högeligen som talare. Härom skrev han den 6 november: »Klangen i hans röst har något af musik. Hans makt öfver tanken och språket samt hans framställningssätt gränsa till det underbara. Materiellt skulle jag visserligen vilja göra mina anmärkningar mot hans tal — formellt är ingen kritik möjlig.»⁷⁶ Själva det sätt, på vilket debatten fördes i parlamentet, tilltalade honom. »Det är den ton af höflighet, god uppfostran och, oaktadt de skarpa saker, som sägas, aktning för motståndarnes åsikter, hvilka göra, att man för engelska parlamentet har en respekt, som i allmänhet icke kommer lagstiftande och rådsläpande församlingar till del. Sinnena äro för ögonblicket så upphetsade som möjligt, men man åsidolägger därför icke den själfbeherskning, som anstår en gentleman.»⁷⁷ Vad han fann särskilt beundransvärt i den engelska konstitutionen och som gav den en sådan helgd och styrka, var den historiska kontinuiteten.⁷⁸ Vid ett tillfälle råkade Fleetwood bevittna en demonstration mot överhuset i Hyde Park. Han fäste sig vid att allt gick så lugnt, tyst och beskedligt till. »Inga skrik och intet oväsen som fallet skulle varit i Frankrike eller hemma. Inga oqvädingsord åt ordningens upprätthållare, hvilka ju nästan öfverallt annorstädes vid tillfällen som dessa bruka misshandlas eller åtminstone förolämpas af massan. Med pipan i mun

⁷⁶ Dagboken 12 dec.

⁷⁶ Dagboken 24 okt. och 6 nov.

⁷⁷ Dagboken 30 okt.

⁷⁸ Dagboken 28 okt.

och händerna i fickorna spatserade demonstranterna helt stillsamt och oförargligt.»⁷⁹

Beträffande nöjeslivet låg jämförelsen med Paris nära till hands. Där »ligger den sjukliga lusten att finna nöjen liksom i luften», i London »finner man deremot, att nöjen icke blott icke äro allt, utan att de tillochmed kunna undvaras», skrev han den 28 oktober. Fullt så lätt att undvara nöjen, hade han dock ej, som detta uttalande antyder, att döma av vad han skrev om denna sak den 7 december: »London är verldens största stad, och om det ibland icke vore så gement förargligt, skulle det endast vara lustigt tänka sig, att det icke ges ett ställe på jorden, der man har så svårt att finna sig ett nöje eller surrogat för ett sådant. Söndagarne stegras svårigheterna till den absoluta omöjligheten.» Dagboken innehåller ej på långt när så mycket om Fleetwoods deltagande i det engelska societetslivet som förut i det franska. Första gången, det hände i London, var den 1 november, då Piper presenterade honom på en soaré hos Sir Algernon Northwick, ägare till den ultrakonservativa Morning Post.⁸⁰

Då tiden ej upptogs lika mycket av sällskapsliv och nöjen som i Paris, kunde Fleetwood oftare än förut i lugn och ro ägna sig åt bokliga studier i sin bostad. Sådana stilla kvällar nämner han emellanåt med en viss tillfredsställelse i dagboken. Hur nöjd och harmonisk han kunde vara vid sådana tillfällen, framgår av vad han skrev den 26 oktober: »Aftonen förflutit på det angenämaste vis. Har läst, skrivit bref, rökt min cigarett, tillochmed satt mig att klinka på pianot, hvilket för mig var ett nöje om också ej för öfriga innevånare i huset. Det är länge — mycket länge sedan jag haft en så lugn afton, och då jag nu går att lägga mig, kommer jag att somna in med en känsla af välbefinnande, hvilken man endast alltför sällan finner sig hafva i det tröttande och nervösa lif, jag kastat mig in i.» Dock kände han saknad efter det egna hemmet.

Sedan Fleetwood den 9 december telegrafiskt blivit hemkallad, avreste han den 22 från London och anlände den 25 — juldagen — till Stockholm. Inför hemfärden ansåg han, att utlandsvistelsen bland ständigt nya människor och i ständigt nya förhållanden hade lämnat varaktiga intryck hos honom och vidgat hans synkrets. Framför allt låge behållningen däri, att han vunnit större säkerhet på sig själv och större erfarenhet.⁸¹ Därutöver må tilläggas, att han genom energiskt och effektivt arbete på beskickningarna i Paris och London hade väl

⁷⁹ Dagboken 26 okt.

⁸⁰ Dagboken 1 nov.

⁸¹ Dagboken 14 dec.

meriterat sig för sin kommande karriär. Själv var han icke riktigt tilltalad av att efter sin tjänstgöring i de båda världsstäderna få återvända till Stockholm. »Hvarken dess människor eller förhållanden locka mig, sedan jag sett andra och flera samt framför allt större förhållanden än dem, man rör sig i hemma», skrev han den 11 december. Det överensstämmer med Fleetwoods pessimistiska läggning, att han, som året förut gruvat sig för förflyttningen till Paris, nu kände en viss motvilja mot att återvända till Stockholm.

I Aftonbladet för den 27 december fanns under rubriken »Diplomatiska kåren» införd en artikel, skriven av tidningens London-korrespondent, där det stod bl. a. följande: »Frih. Fleetwood hade redan under den korta tid han här skött sekreteraretjensten, hunnit göra sig känd och värderad såsom en särdeles begåfvad och arbetsduglig person, och det icke blott bland dem, med hvilka han närmast samarbetade, utan äfven bland alla, som eljes i eller utom tjensten kommo i beröring med honom.» Den 28 december skrev Fleetwood i dagboken, att han behandlat korrespondenten i fråga liksom landsmän i allmänhet och tidningsskrivare isynnerhet på det mest förekommande och älskvärda vis. Tydligen insåg han fördelen av att vara väl anskriven hos pressen. Bortsett från det ovanliga i att en så ung ämbetsman efter denna korta tjänstgöring blev så prisad av en tidning var det säkerligen ett rättvist erkännande, som gavs honom. Det överensstämmer också med de vackra eftermälen, som senare ägnades honom efter hans död.⁸²

⁸² Jfr ovan s. 98.

Hammerstaätten¹.

Av **Gunnar Bendix.**

Den här publicerade uppsatsen är tryckt med bidrag ur konung Gustaf VI Adolfs 70-årsfond för svensk kultur.

Den mest kända av de ätter, som under medeltiden förde den kluvna skölden² och som på grund av vapnet av äldre genealoger olämpligt nog kallades »Natt och Dag på längden» har i senare tid benämnts efter sin främsta sätesgård under 1400-talet, Hammersta i Ösmo socken av Sotholms härad i Södermanland. Vapentinkturen är grönt och guld. Ätten är landskapets förnämsta under medeltiden. Dess äldste kände medlem är riddaren och fogden i Stockholm Ingevald Estridsson. En ättemedlem, Bo Nilsson, upptog vid 1400-talets mitt sitt modernevapen, griphuvudet, — hans mor var Bo Jonssons sondotter, Katarina Knutsdotter — och blev stamfar för sedermera *friherrliga ätten Grip*, som på svärdssidan utdog 1592, på spinnsidan 1663.³ Några säkra anknytningar mellan Hammerstaätten och övriga ätter med kluvnen sköld finns ej.

1. Riddaren och slottsfogden i Stockholm Ingevald Estridsson (nämd 1308—22).

Hammerstaättens äldste kände medlem är Ingevald Estridsson. Vi vet intet om hans fäderne;⁴ om hans moderne kan vi endast draga

¹ Vid utarbetandet av denna uppsats har jag fått tillfälle att taga del av de undersökningar, som fil. lic. A. Filip Liljeholm gjort över ätter med kluvnen sköld och har med angivande av källan fogat in i texten en del resultat, som han kommit till. Förutom till lic. Liljeholm stannar jag för värdefulla råd och anvisningar i tacksamhetsskuld till min lärare prof. Gottfrid Carlsson och till fil. dr Hans Gillingstam. — Ang. godsbesittningarna hänvisas till min artikel »Hammerstaätten» i det snart utkommande första häftet av Äldre svenska frälsesläkter. Ättartavlor utgivna av riddarhusdirektionen genom Folke Wernstedt.

² C. G. U. Scheffer, Det äldsta svenska bokägaremärket (NTBB 1946), s. 51 ff., har publicerat (färgplansch) en medeltida bild av vapnet i Skokl., I, Kv., vol. 144, RA; om codexen och släkten jfr N. Beckman, Studier i utgivna fornsvenska handskrifter (1917; Saml. utg. av Sv. fornskrift-sällsk., 151), s. 137 ff. (jfr PHT, 1931, s. 98).

³ B. Schlegel och C. A. Klingspor, Den med sköldebref förlänade men ej å riddarhuset introducerade svenska adelns ättartavlor (1875), s. 91 ff. I denna uppsats betecknas detta verk med SK.

⁴ S. H. Adlersparre (Ätter från Sveriges medeltid, i Antikvarisk Tidskrift, 1921, s. 48) hävdar med utgångspunkt från att Ingevald, advocatus stokholmis, 1317 sigillrade för Upplandslagmannen Birger Persson vid utfärdandet av ett bytesbrev daterat »Thypta» (DS, 3, nr 2154), att han skulle vara son till »Gudmundus de Tipt», som nämnes 1309 (DS, 2, nr 1606) och som hade en son vid namn Ingevald (DS, 3, nr 2116). Emellertid förde denne Ingevald Gudmundsson liksom sin son Nils tre blad i sigillet (HS, 3, nr 260 och 440), varför hennes slutsats måste karakteriseras som förfelad.

den slutsatsen, att modern troligen varit av högre börd än fadern, då Ingevald bar matronymikon. År 1312 omtalar källorna en släkting till Ingevald, Elena Anundsdotter, som bytte jord med honom, varvid Ingevald erhöll Öjebro nära Skänninge mot Rakered vid Linköping.⁵ Hon kallar honom sin consobrinus, kusin. Consobrinus användes i svenska medeltida diplom om släktskap i andra led samt mellan andra och tredje leds släktskap. Sålunda kallar Folke Jonsson (Fånö-ätt) Knut Jonsson (Aspenäsätt) och Birger Persson sina consobrini.⁶ Herr Knut är kusin med Folkes far, herr Birger med hans mor.⁷ Det torde ej vara möjligt att närmare precisera släktskapen mellan Ingevald och Elena.

Mycket förnäma släktförbindelser visar sig Ingevald ha, då han av bröderna Magnus och Ulf Gudmarsson (lejon, Ulvåsaätt) kallas att tillstyrka och besegla överenskommelsen med deras svärfar lagman Birger Persson om att denne skall få ha kvar värden av sina döttrars lösa och fasta egendomar, efter det de ingått äktenskap.⁸ De övriga *cognati et amici*, som ger tillstånd till transaktionen, är hertig Valdemar samt bröderna Knut och Gustaf Magnusson (lejon, Tyrgil Knutsons ätt). Liljeholm, som i artikeln om Brynjulf Bengtssons härstamning utrett den s. k. Ulvåsaättens släktskapsförhållanden, håller därför för troligt, att Ingevalds moder Estrid tillhört denna släktkrets.⁹ Den dominus, Ragvald Magnusson, vilken som cognatus beseglar för Nils Ingevaldsson i DS, 4, nr 3283, kunde därför vara identisk med sin namne i DS, 3, nr 2000, och kanske även i DS, 3, nr 2181, fast han där bär den överraskande titeln »prepositus Skarensis». I så fall var han väl en broder till de ovannämnda riddarna Knut och Gustaf Magnusson, och det hans sigillfragment, som ännu hänger under DS, 4, nr 3283, skulle i så fall vara en bit av ett stående lejon, ej av en stående fågel, som B. E. Hildebrand tycks fatta det.¹⁰

Det är okänt, om Ingevald hade några syskon. Jerker Rosén har visserligen i sin doktorsavhandling framkastat en förmodan, att Ingevald skulle ha varit bror till en Magnus Ladulås' consiliarius Karl Estridsson¹¹ och han bygger därvid sin uppfattning på — förutom det att bägge hette Estridsson — vapenbilderna utan att

⁵ DS, 3, nr 1892.

⁶ DS, 3, nr 1803.

⁷ Uppgifterna om användningen av ordet consobrinus har lämnats mig av Liljeholm, som framhåller, att han ej känner något exempel i DS på användning av consobrinus mellan tredje leds släktingar, nutidens sysslingar.

⁸ DS, 3, nr 2064.

⁹ Geneal. tidskr., 8, 1953, s. 97 ff.

¹⁰ DS, 4, nr 3283.

¹¹ Jerker Rosén, Striden mellan Birger Magnusson och hans bröder. (1939), s. 116, not 32.

beakta att Karl förde en delad, icke en kluven sköld.¹² Denna förmodan torde därför kunna avföras ur diskussionen.

Ingevalds hustrus namn är okänt, men då Ingevalds son Nils kallas consobrinus av riksrådet Magnus Nilssons (fyrstyckad sköld) son Abjörn¹³ och Ingevald uppträder som vittne i DS, 3, nr 2154, åt Magnus Nilsson, är det enligt Liljeholm mycket som talar för att Ingevalds hustru var syster till Magnus Nilsson. För denna släktskap talar även Ingevaldssönernas namn, Magnus och Nils, samt att den senare och Magnus Nilssons son Nils gemensamt uppträder tillsammans med riddaren Filip Ragvaldsson, som också för fyrstyckad sköld.¹⁴ Härtill kommer att Ingevald äger jord i Karleby i Väderstads socken i Östergötland,¹⁵ där även Magnus Nilsson äger jord.¹⁶

Ingevald Estridsson nämnes första gången i källorna år 1308, då han var fogde på Nyköpingshus.¹⁷ Han är redan då en hertigarnas man och mottog i donation av dessa några från Tyrgils Knutsson konfiskerade gods.¹⁸ Redan 1312 nämnes han som prefectus Stockholmie,¹⁹ och som slottsfogde därstädes kvarstod han ännu 1317,²⁰ och först den 20 oktober 1319 finner vi, att han efterträtts i denna ställning av förre underfogden Elof Håkansson.²¹ Han uppträder då också första gången som riddare. Mellan 1320—22 tillhör han kung Magnus' råd och förekommer sista gången i livet 20 juli 1322.²² Visserligen nämnes han 1327 som en av de tolv sörmländska jordägare, som hjälpt lagman Lars Ulfsson att revidera sörmlandslagen, men detta får ju inte nödvändigt tolkas så, att han då ännu levde.²³ Hans egendomar var nästan uteslutande belägna i Östergötland och Södermanland; framför allt i Södermanland.

Tre söner till Ingevald Estridsson är kända, vilka alla beseglar det ovan nämnda diplommet 1337 (DS, 4, nr 3283): Magnus och Nils, vilka skall behandlas i det följande, och Ragvald, vilken vi endast känner från detta dokument. Visserligen uppträder år 1299 en Ragvald Ingevaldsson som faste till Folke Jonssons morgongåva till sin

¹² HS, 3, nr 47.

¹³ DS, 4, nr 3452.

¹⁴ DS, 5, nr 3860, 3894, 3929.

¹⁵ DS, 3, nr 2284.

¹⁶ DS, 4, nr 2744.

¹⁷ Lagerbring, *Swea rikes historia*, 3 (1776), s. 58.

¹⁸ Otryckt gåvobrev, daterat Örebro den 25 mars 1308, i vidimation av den 14 april 1342 i Langebeks Diplomatarium, Afd. Sverrig, danska RA.

¹⁹ DS, 3, nr 1892.

²⁰ DS, 3, nr 2154.

²¹ *Genealogica*, 73, s. 99, RA.

²² DS, 3, nr 2270, 2334, 2339.

²³ DS, 4, nr 2624.

hustru Ramborg Ingevaldsdotter,²⁴ och det är väl också han, som vi finner som faste i ett Strängnäs-brev av år 1324.²⁵ Tidsmässigt passar han inte som son till herr Ingevald. Han är väl snarare en bror till fru Ramborg och identisk med den hennes bror, som år 1328 är avliden och begravnen hos gråbröderna i Stockholm.²⁶ Vem den dominus Ragvald Ingevaldsson är, som år 1335 ombedes besegla åt en studerande i Paris, är omöjligt att säga.²⁷ Dominustiteln förbjuder identifiering med Ingevalds son, som av brodern vid en senare tidpunkt nämnes utan denna titel i det ovannämnda diplommet.

I ingressen till Hammerstaättens genealogi²⁸ berör utgivarna tvenne andra Ingevaldssöner: Narve Ingevaldsson, riddare och riksråd,²⁹ som förde den kluvna skölden, och Ingemar Ingevaldsson, även han riddare men med okänt vapen.³⁰ Narve synes vara knuten till Norge; sålunda var han hövitsman i Jämtland.³¹ Då han ej i något brev nämnes tillsammans med Hammerstaättens medlemmar, finns det ingen anledning antaga, att han tillhörde ätten; snarare var han av norsk börd. Den senare förekommer endast i ett brev av år 1391 och har ej heller någon beröring med Hammerstaätten.

2. Väpnaren Magnus Ingevaldsson (nämnd 1337—59, son av 1).

Länge har Magnus Ingevaldsson berett genealogerna svårigheter. I DS förekommer han blott nämnd två gånger: vid jordbytet 1337 samt 1350, då han med kliven sköld som faste beseglade vid ett av Strängnäs-kaniken Ingevald Magnussons jordbyten.³² I RPB har i registret upptagits: Magnus Ingevaldsson (kliven sköld?) åtföljt av numren på fem register, varav ett dock utmärkts med ett frågetecken.³³ Namnet bäres av personer från tre landskap och i intet av breven har sigill bevarats. I det brev, där utgivaren tvekat, nämnes Magnus Ingevaldsson sist bland fastarna, då en trettonårig flicka donerade jord till Alvastra kloster³⁴ och inför Magnus' placering har utgivaren med rätta betvivlat, att han skulle ha varit identisk med

²⁴ DS, 2, nr 1267.

²⁵ DS, 3, nr 2478.

²⁶ DS, 4, nr 2649.

²⁷ DS, 4, nr 3159.

²⁸ SK, s. 91.

²⁹ DS, 8, nr 6584.

³⁰ RPB, nr 2558.

³¹ N. Ahnlund, Jämtlands och Härjedalens historia, I (1948), s. 261 ff.

³² DS, 6, nr 4592.

³³ RPB, 3, s. 252.

³⁴ RPB, nr 481.

den högborne Magnus Ingevaldsson (kluvan sköld). Det andra och det sista av de fem breven har utfärdats i Västmanland. Denne Magnus Ingevaldsson var make till en Ingegärd Gregoriusdotter, som 1357 gjorde ett jordbyte med Lars Ingebjörnsson (ekeblad), vilken erhöll hennes sörmländska gods i utbyte mot hans västmanländska.³⁵ Tretton år senare köpte denne Lars gods i Västmanland, som samme Magnus Ingevaldsson förbrutit till kronan.³⁶ Av de två övriga breven möter vi i det första Magnus Ingevaldsson av Hammerstaätt, och vi skall i det följande återkomma till detta.³⁷ Huruvida det är han, som tjänstgör som faste i Strängnäs åt Ingrid Magnusdotter i Husaby Byring, vilken vi känner som syster till Erik Magnusson (två korslagda halva liljor) i DS, 4, nr 3401, och 5, nr 3570, är däremot högst osäkert. Han placeras som nummer tre bland fastemännen efter de bägge kända bröderna Stockholmsprästen Peter och Sörmlandsfogden Jöns Larsson (gående fyrfotadjur).³⁸ Denne Magnus Ingevaldsson kan vara identisk med Strängnäsborgaren med samma namn i RPB nr 657.

Vid utarbetandet av genealogierna till den ej introducerade svenska adelns ättartavlor (SK) har utgivarna blandat ihop dessa Magnus Ingevaldsson, ty Ingegärd upptages som Hammerstaättlingens hustru,³⁹ men i tillägget har tydligen även andra källor begagnats, då däri uppgives, att denne Magnus tillsammans med sin hustru Ingrid Erengisladotter 1359 donerade till Bälinge prästgård.⁴⁰ Även omtalas, att Magnus' namn förekommer 1364, då han »læt fast göræ» sin donation. Som beseglare 1359 förekommer en »nobilis iuuenis» Erengisle Nilsson, brorson till Magnus, vadan identifieringen är säker. Det är mycket iögonfallande, att Magnus är fast knuten till Södermanland och det faller sig därför naturligt att i Magnus Ingevaldsson från Västmanland endast se en namne.⁴¹

Magnus Ingevaldssons hustru Ingrid Erengisladotter förekommer endast i donationsbrevet från 1359, men då detta endast föreligger i en sen och bristfällig avskrift, finns intet sigill, som kan giva några ledtrådar.⁴² Då emellertid riddaren Nils Gädde och hans hustru Kristina Magnusdotter, Magnus Ingevaldssons dotter, 1375 låter ett viktigt jordaskifte bestyrkas inte blott av Kristinas kusin på fädernet

³⁵ RPB, nr 284, 288.

³⁶ RPB, nr 947.

³⁷ RPB, nr 248.

³⁸ RPB, nr 448.

³⁹ SK, s. 91.

⁴⁰ SK, s. 395. Jfr G. Carlsson, Ätten Gädde i Gäddeholm (PHT 1951), s. 4, not 1.

⁴¹ G. Carlsson, a. a., s. 4, not 2.

⁴² Ibid., s. 4, not 1.

riddaren Erengisle Nilsson utan även av herr Knut Erengislesson och hans bror väpnaren Torkil Barun,⁴³ torde dessa säkerligen vara hennes morbröder, söner som de helt säkert är till en herr Erengisle Torkilsson (båt) i dennes äktenskap med Katarina Petersdotter (Porse, tre sjöblad),⁴⁴ som 1346 gifte om sig med riddaren Lars Magnusson (Leopard).⁴⁵ Härigenom förklaras varför Magnus Ingevaldsson beseglar det förut nämnda salubrevet för Lars Magnusson.⁴⁶ Genom sin besegling bestyrker han nämligen, att de försålda godsens ej var sådana, som hans hustru hade börsrätt till, d.v.s. härstammade från herr Erengisle. Härtill kommer att den kanik, som Magnus 1350 beseglade för, var herr Lars' broder.⁴⁷ Ingrid Erengisladotter torde därför vara dotter till riddaren Erengisle Torkilsson, fast i ett föregående gifte.

Enligt ett diplom från år 1288 hade riksrådet Anund Haraldsson (vingad lilja) bytt bort sina gods på Norrmalm mot kungsgården Grindberga vid Arboga, vilken länge hörde ihop med den s. k. Gäddagården därstädes⁴⁸. I Kristina Gyllenstiernas jordebok säges det: »Norre malm hörde Geddeslekten till och byttes bort for konungsgården wid Arboge».⁴⁹ Anund Haraldssons dotter Helga, som fortplantade ätten, var gift med riksrådet Rörík Birgersson (balk).⁵⁰ Då deras son Birger efter ett ännu ej tioårigt äktenskap på dödsbädden gör sitt testamente, bestyrkes detta förutom av hans syskon även av hans svåger(gener) Erengisle Thorkilsson.⁵¹ Då nu Gäddaätten räknar sitt ursprung från och sin rikedom genom riddaren Nils Gäddeas gifte med dottern till väpnaren Magnus Ingevaldsson och dennes hustru Ingrid Erengisladotter, får man en naturlig förklaring till Gäddaättens innehav av Anund Haraldssons gods genom att antaga att Ingrid var en dotter till Erengisle Torkilsson i hans äktenskap med en dotter till herr Rörík.⁵²

I Uppsala universitetsbibliotek finns ett opublicerat pergaments-

⁴³ RPB, nr 1129.

⁴⁴ Jfr K. H. Karlsson i PHT 1909, s. 87 m. not 2 och s. 91. P. v. Möller har i »Bidrag till Hallands historia» begått misstaget att antaga, att Erengisle Petterssons (Bonde) barn var Torkils syskon (a. a., 1874, s. 82 f. och 371).

⁴⁵ DS, 5, nr 4085.

⁴⁶ RPB, nr 248.

⁴⁷ DS, 6, nr 4592, och 5, nr 4085. C. A. Klingspor och B. Schlegel, Engsö (1877), bil., s. XVII ff.

⁴⁸ G. Bolin, Stockholms uppkomst (1933), s. 479 f.

⁴⁹ N. Ahnlund, Stockholms historia (1953), s. 542.

⁵⁰ DS, 2, nr 1009, 1041, 1042.

⁵¹ DS, 4, nr 2715.

⁵² Jag har helt Liljeholm att tacka för denna utredning om Ingrid Erengisladotters möderne. Erengisle Torkilsson omtalas dessutom år 1333 (i det s. k. Ekaregistret, U 269 a, s. 40, UUB) som borgensman för kung Magnus (bär här titeln herr) och år 1340 enl. DS, 6, nr 4605.

brev från år 1381, utfärdad i Nyköping, enligt vilket herr Nils Gädde och hans hustru fru Kristina Magnusdotter till biskop Tord i Strängnäs under biskopsbordet donerade en ström och ett ålfiske i Täckhammars fors, som — utsäges det i brevet — fru Kristina ärvt efter sin far Magnus Ingevaldsson.⁵³ Det råder därför inget tvivel om, att fru Kristina tillhör Hammerstaätten. Första gången Nils och Kristina förekommer tillsammans är i ett dokument från år 1375, då de av Eskilstuna kloster förvärvade jord i Bogsta och Mörkö socknar.⁵⁴ Vid ett stort godsbyte 1383 bortbytte de sin sätesgård Sundboholm, som 1359 hade varit huvudgård för Magnus Ingevaldsson,⁵⁵ med underliggande gårdar samt jord i de omkringliggande socknarna. Som Gottfrid Carlsson påpekat,⁵⁶ torde Nils' giftermål med Kristina ha ingåtts senast 1370, då Nils detta år förvärvade jord i Bälinge.⁵⁷ Nils Gädde tillhörde en småländsk ätt och därför torde större delen av de vid 1383 års byte uppräknade gårdarna ha ärvts från Magnus och hans hustru.⁵⁸ Uppgiften, att fru Kristina skulle ha en syster, Ramborg Magnusdotter, maka till Peter Bonde till Bordsjö, är säkerligen oriktig.⁵⁹

3. Riddaren och slottsfogden i Stockholm Nils Ingevaldsson (nämnd 1337—51; son av 1, bror till 2).

Namnet Nils Ingevaldsson förekommer i flera brev men endast i en del av dem rör det sig, trots Indices till DS, 4 och 5, om Ingevald Estridssons son.⁶⁰ Även Nils nämnes första gången 1337 och förekommer sista gången på våren 1351.⁶¹ Liksom fadern blev han advocatus Stokholmie.⁶² Visserligen omtalas han i påvliga urkunder ännu 1355 och 1356,⁶³ men då han i båda fallen nämnes med titeln »advocatus stokholmensis», som under dessa år bars av en annan person,⁶⁴

⁵³ Regesta diplomatica medii ævi, kartong UUB:s perg.brev 1255—1400, nr 133, RA. G. Carlsson, a. a., s. 4, not 3.

⁵⁴ RPB, nr 1129. Jfr G. Carlsson, *ibid.*, s. 5, not 3.

⁵⁵ G. Carlsson, a. a., s. 4, not 6.

⁵⁶ *Ibid.*, s. 5.

⁵⁷ RPB, nr 940.

⁵⁸ G. Carlsson, a. a., s. 1 f.

⁵⁹ *Ibid.*, s. 4, not 3.

⁶⁰ DS, 4, nr 3283, 3452, del 5, nr 3617, 3894, 3929, 4058 och del 6, nr 4412, 4529, 4612, 4710, 4711.

⁶¹ DS, 4, nr 3283, och 6, nr 4710 och 4711.

⁶² DS, 6, nr 4612 av år 1350.

⁶³ Acta Pontificum Svecica, nr 501, 526.

⁶⁴ DS, 6, nr 5103. Jfr Hans Gillginstam, *Ätterna Oxenstierna och Vasa under medeltiden* (1952), s. 159, not 239.

och han redan 1352 fått en efterträdare,⁶⁵ visar detta, att brevskrivaren endast skrivit av den ursprungliga urkunden.⁶⁶ Han blev riddare något av åren 1349 eller 1350 och kallas i ett odat. brev [1349] Magnus Erikssons rådgivare.⁶⁷ Hans egendomsintressen var knutna till Södermanland.⁶⁸ Först i de sista urkunder, vari Nils förekommer, nämnes hans hustru Katarina,⁶⁹ som var dotter till drotsen Gregers Magnusson (oäkta folkungaätt) och Birgitta Brynjulfsdotter, en dotter till Brynjulf Bengtsson (lejon) och Ingegärd Svantepolksdotter.⁷⁰ Starka skäl talar dock för att Nils varit gift en gång förut och att sonen Erengisle fötts i detta äktenskap. Detta framgår av DS, 5, nr 3617, som i diplomatariet fått en felaktig regest: »Peter Jonsson, Carl Näskonungsson m. fl. arfvingar efter Hr Erengisle Jonsson förklara, att Konung Magnus godtgjordt dem den borgen de ingått för Skånes inlösen och alla kostnader de i anledning häraf måst bestrida.» Detta är emellertid knappast möjligt, dels därför att Erengisle Jonsson i det testamente han »corporeis viribus destitutus» uppgör i DS, 4, nr 3122, talar om sina barn som sina arvingar, vilka äger rätt att återlösa den ö, Thorö, som han i testamentet skänker bort — den har återlösts och befinner sig i SMR, nr 1197, i Nils Erengislessons ägo — dels därför att det av texten till DS, 5, nr 3617, klart framgår, att Nils Ingevaldsson ensam representerar arvingarna till Erengisle Jonsson: »Petrus Jonsson, Karolus Näskonungsson, Anundus Sture milites et Nicolaus Ingevaldsson ceterique heredes domini Erengislonis Jonsson.» *Et* är i medeltida svenska diplom i allmänhet avskiljande, det enklitiska *que* sammanbindande, varför över-sättningen blir följande: riddarna Peter Jonsson, Karl Näskonungsson, Anund Sture tillika med Nils Ingevaldsson, jämte de övriga arvingarna till riddaren Erengisle Jonsson etc. Tydligen har Erengisle Jonsson och de övriga tre riddarna skrivit borgen för Skånes inlösen. Att Nils Ingevaldsson var gift med en dotter till Erengisle Jonsson (båt) och hans hustru Birgitta Larsdotter framgår vidare, dels av att hans son bär namnet Erengisle och att denne redan 1359 kan bevitna urkunder, dels av att Nils Ingevaldsson tillsammans med Eren-

⁶⁵ DS, 6, nr 4868.

⁶⁶ Acta Pontificum Svecica, nr 400. Jfr Gillingstam, a. a., s. 159, not 240.

⁶⁷ DS, 6, nr 4412, 4515, 4529. Observeras bör att Nils Ingevaldsson 1351 markeras som icke tillhörande riksrådet. Ibid. nr 5263.

⁶⁸ DS, 6, nr 4529, 4612.

⁶⁹ DS, 6, nr 4710, 4711. Uppgiften, att Nils Ingevaldsson skulle ha varit gift med Margareta, syster till den heliga Birgitta, som kallade Erengisle »sin gener», torde bero på att Erengisles första hustru, Margareta, var systerdotterdotter till Birgitta (SRS, 3: 2, s. 209 och not q, s. 214, not k, samt Birgitta Andersdotter, Anteckning om Sten Sture d. y:s släkt- och arfsförhållanden, HH 1).

⁷⁰ Liljeholm, Geneal. tidskr., 1953, s. 99.

gisles son Lars bevittnar DS, 5, nr 4058, dels ock av att, som förut nämnts, Thorö äges av hans sonson Nils Erengislesson.⁷¹

Som barn till Nils Ingevaldsson upptar SK förutom sonen Erengisle även en dotter Ingeborg.⁷² Denna Ingeborg Nilsdotter förekommer i RPB och SD från 1381 till 1409 och förde nog trots sigillbeskrivningen till RPB, nr 1969, kluven sköld — se SD, 1, nr 493 — men tillhörde ej Hammerståtten.⁷³

4. Riddaren, riksrådet och lagmannen i Södermanland Erengisle Nilsson d. ä. (nämnd fr. 1359, † 1406; son av 3) till Hammersta.

Det står utom allt tvivel, att Erengisle Nilsson var son till Nils Ingevaldsson. Sålunda förekommer han första gången vid farbrodern Magnus Ingevaldssons ovan relaterade donation 1359, varvid hans nära släktskap understrykes av, att han beseglade, trots att han blott var en nobilis »juvenis».

Genom sitt tidiga, förnäma gifte kom Erengisle Nilsson att än mer räknas till landets höghärfse och hans namn förekommer därför i många urkunder — i början särskilt tillsammans med ätten Bielke — men de är fattiga på direkta genealogiska upplysningar. Sålunda omtalas ej hans första hustru i de publicerade breven; vår kännedom om hennes dopnamn härstammar från det s. k. Calendarium Hammarstadense, som berör henne i följande ordalag: 3 aug. 1377 dog fru Margareta Bengtsdotter, maka till herr Erengisle Nilsson.⁷⁴ Även om det är omöjligt att kontrollera kalendariets uppgift om hennes dödsdag och dödsår, torde den dock vara korrekt, då urkundsmaterialet icke vederlägger kalendariets uppgift vare sig i fråga om Erengisles eller hans sonsons dödsår. Det står höjt över allt tvivel, att en Bengtsdotter av ätten Bielke var Erengisles hustru, ty hans dotter Katarina Erengisladotter kallade 1411 lagmannen herr Ture Bengtsson (Bielke) sin morbroder,⁷⁵ och herr Sten Bengtsson (Bielke) kallade 1371 i sitt morgongåvobrev herr Erengisle Nilsson sin »måg».⁷⁶ Fru Margareta var dotter till riksrådet Bengt Turesson (Bielke) och

⁷¹ Liljeholm har gjort denna utredning av Nils Ingevaldssons första gifte.

⁷² SK, s. 91.

⁷³ Liljeholm, Medeltida arvslogar och släktskapsbestämning, PHT, 1952, s. 40.

⁷⁴ Skokloster I, kv., vol. 144, RA. Jfr Scriptores Rerum Danicarum, 5, s. 496. Utdraget i SRS, 1: 1, s. 238 har efter oriktig avskrift åtalet 1370, och detta fel återkommer i Elgenstierna, 1, s. 356.

⁷⁵ SD, 2, nr 1477.

⁷⁶ B 15, f. 135, RA.

Ingeborg Magnusdotter, en systerdotter till den heliga Birgitta.⁷⁷ Första gången herr Erengisle förekommer tillsammans med sin hustrus släkt är 1362, då Margaretas farbror, herr Nils Turesson (Bielke), bortbytte 6 öresland i Hammersta i Ösmo socken.⁷⁸ Brevet är av särskilt stort intresse, då det är första gången en medlem av Hammerstaätten nämnes tillsammans med det bynamn, som skulle skänka ätten dess namn. Erengisles ätt synes ej tidigare ha haft anknytning till Ösmo, varför det med till visshet gränsande sannolikhet kan antagas, att Hammersta kommit från ätten Bielke genom Erengisles hustru, i synnerhet som Sten Sture d. ä. hade bördsrätt till Hammersta.

Källorna är ej lika förtegrna om Erengisles andra äktenskap, då han var gift med Kristina Röriksdotter (Bonde). Ehuru han först 1382 uppträder som »magh» till Märta Gisladotter (Sparre av Aspnäs), änka efter Rörik Bonde,⁷⁹ har detta äktenskap säkerligen ingåtts senast 1378, då han det året beseglade för Kristinas bror Tord Bonde.⁸⁰ Hustruns dopnamn nämnes först 1402, då påven gav herr Erengisle Nilsson och hans hustru Kristina rätt att i sin dödsstund få absolution.⁸¹ Hon donerade fjorton år senare åt Vadstena kloster ett gods, som hon fått i morgongåva av Erengisle Nilsson.⁸² Gåvan skulle vara till åminnelse av såväl Erengisle som hennes andre man, Anders Ingvarsson (ankare), vilken avlidit föregående år.⁸³ Kristina överlevde länge sin man, ty hon nämnes ännu 1429. Att hennes äktenskap varit barnlösa, framgår av att avkomlingarna till hennes syskon ärvde henne.⁸⁴

Calendarium Trolleanum uppger, att herr Erengisle dog 11 nov. 1406.⁸⁵ Om man bortser från två brev med troligen felaktig datering,⁸⁶ förekommer han sista gången 1405,⁸⁷ och då han fyra år senare efterträtts av sin son som lagman,⁸⁸ finns det intet som strider mot kalendariets uppgift.

⁷⁷ Elgenstierna, 1, s. 356. SBL, 4, s. 143.

⁷⁸ DS, 8, nr 6605.

⁷⁹ RPB, nr 1675.

⁸⁰ RPB, nr 1368.

⁸¹ FMU, nr 1155.

⁸² SD, 3, nr 2366.

⁸³ SRS, 1: 1, s. 137. Jfr G. Carlsson, NTBB 1920, s. 55 ff., rec. av Vadstena klostres minnesbok »Diarium Vazstenense» ang. upplösningarna av dateringarna.

⁸⁴ C 4, f. 24, RA; Elgenstierna, 1, s. 512; K. Kumlien, Karl Knutssons politiska verksamhet (1933), s. 161, not 87.

⁸⁵ SRS, 1, 1: s. 235, (Fil. dr H. Gillingstam har fäst min uppmärksamhet på utgivarens oriktiga dateringsupplösning). Jfr Scriptores Rerum Danicarum, 5, s. 496.

⁸⁶ SD, 2, nr 930, FMU, nr 1409.

⁸⁷ SD, 1, nr 662.

⁸⁸ SD, 2, nr 1106.

Genom sitt första gifte blev Erengisle knuten till inte blott ätten Bielke utan även till den Birgittinska släktkretsen. Troligen vid kung Albrekts hyllning i februari 1365 dubbades han till riddare.^{88 a} Genom sitt andra gifte blev han sväger till Tord Röriksson Bonde, varför han nu uppträder tillsammans med denna ätt och han nämnes som hövitsman på Viborg.⁸⁹ Han var riksråd åtminstone från 1386,⁹⁰ häradshövding i Oppunda 1389⁹¹ samt efterträdde Knut Karlsson (Sparre), som dog 1389,^{91 a} som lagman i Södermanland. Första gången han kan beläggas med denna titel är 1393.⁹²

Även Erengisle Nilsson hade en namne, dock ej riddare,⁹³ som i Index till RPB felaktigt upptages som identisk med Hammerstaättlingen.

Erengisle hade i sitt första äktenskap två barn: Nils, som fått sitt namn efter sin farfar, och Katarina, som kanske fått sitt dopnamn efter sin mormors mor, heliga Birgittas syster.

Dottern Katarina kallade uttryckligen Erengisle Nilsson sin far⁹⁴ och Ture Bengtsson sin morbror.⁹⁵ Hennes anknytning till ätten Bielke understrykes av, att hennes bröllop stod på morbrodern herr Sten Bengtssons hustrus gård Råvelsta,⁹⁶ då hon 1387 förmålades med Gregers Bengtsson (Aspenäsätten).⁹⁷ Hur länge äktenskapet varade är obekant, men Gregers Bengtsson nämnes ej efter 1396.⁹⁸ I detta gifte föddes två döttrar, som gifte sig med Karl Ormsson (Gumsehuvud) och Mats Ödgislesson (Lillie).⁹⁹ Senast 1405 måste fru Katarina ha ingått nytt äktenskap, denna gång med Gustaf Leksson (kvadrerad sköld¹), vilket dock ej var av längre varaktighet, eftersom han dog 1411.² Tidigare har man antagit, att Katarina dog 1420,

^{88 a} K. E. Löfqvist, Om riddarväsen och fräse i nordisk medeltid (1935), s. 249 och 262.

⁸⁹ FMU, nr 784. Senare belägg finnas från 1389 (SRS III: 2, s. 241, not a), 1396 (ST 2, s. 655), 1398 (ST 2, s. 588) och 1399 (L. F. Rääf, Samlingar och anteckningar till en beskrifning öfver Ydre härad i Östergötland, 4, 1865, s. 431).

⁹⁰ RPB, nr 2250.

⁹¹ RPB, nr 2396.

^{91 a} Gillingstam, s. 68, not 365.

⁹² RPB, nr 2673.

⁹³ RPB, nr 1724. Denne Erengisle Nilsson förde enligt ett diplom i Linköpings stiftsbibliotek, daterat 18 juni 1383, en sköld, kluven av en *bred* stolpe, liksom brodern Jon Galle (RPB, nr 2531) och fadern Nils Uppländning (RPB, nr 828).

⁹⁴ SD, 3, nr 2515.

⁹⁵ SD, 2, nr 1477.

⁹⁶ RPB, nr 1015.

⁹⁷ RPB, nr 2290. Jfr C. M. Kjellberg, HT 1888, s. 375.

⁹⁸ ST, 2, s. 662.

⁹⁹ SMR, nr 212, 228. Jfr Gillingstam, a. a., s. 96.

¹ SD, 1, nr 537. Enligt SD, 1, nr 515 sålde Gustaf Leksson jord i Bälunge socken, vilket tyder på att han redan dessförinnan ingått sitt äktenskap med Katarina.

² S. Gardell, Gravmonument från Sveriges medeltid, 1 (1945), nr 350.

ty enligt inskriptionen på Katarinas och hennes dotters i andra giftet gravsten i Vadstena var hennes dödsår MCCCCXX.³ Först 1443 omtalas hon som död,⁴ och då hon under åren från 1422 till 1435 utfärdade eller omtalades i flera brev,⁵ visar detta, att stenen tillverkats på 1420-talet och dödsåret för fru Katarina ej kompletterats. Då hennes dotter i detta giftermål dog före modern men efter fadern kom alla Gustaf Lekssons egendomar i fru Katarinas och sedermera i hennes döttrars i första äktenskapet ägo.

5. Riddaren, riksrådet och lagmannen i Södermanland Nils Erengislesson (nämnd fr. 1396, † 1440; son av 4) till Hammersta.

Katarina Erengisledotter hade en bror Nils,⁶ som nämnes första gången 1396.⁷ Även Nils Erengislesson hade en namne, som var från Småland, och som i registret till SD upptages som identisk med Erengisle Nilssons son. Att detta är fel, framgår av, att han ej var riddare.⁸ I sitt första gifte var han förmäld med Märta Magnusdotter, som var död 1423.⁹ SK har ansett henne identisk med Magnus Kases dotter med samma namn,¹⁰ men Gillingstam har påvisat, att denna förmodan är oriktig,¹¹ ty Nils, som länge överlevde Magnus Trotteson, Märta Magnusdotters (Kase) man — som levde till 1411,¹² varför han ej kan ha varit gift med henne före hennes äktenskap med Magnus — hade 1423 en gift dotter med Märta Magnusdotter.¹³ Däremot finns det enligt Liljeholm mycket som talar för, att hon skulle ha varit dotter till riddaren Magnus Håkansson (Leopard), som i sitt testamente nämner två döttrar: Märta och Kristina,¹⁴ vilken senare blev gift med Bengt Stensson (Natt och Dag). Märta omtalas ej i källorna med undantag av att Rasmus Ludvigsson säger, att hon, som för »Leoparden», var gift med riddaren Magnus Trotteson.¹⁵ Det ligger därför nära till hands att antaga, att Rasmus Ludvigsson,

³ Gardell, a. a., nr 716.

⁴ Perg.brev 5 jan. 1443, RA.

⁵ Perg.brev 21 mars 1422, 25 okt. 1431, 16 mars 1432, RA, samt SMR, nr 212, 228.

⁶ SD, 2, nr 1477.

⁷ ST, 2, s. 662.

⁸ SD, 3, nr 2430.

⁹ B 16 (Lars Eriksson Sparres kopiebok), f. 117, nr 182, RA.

¹⁰ SK, s. 92.

¹¹ Gillingstam, a. a., s. 65, not 352.

¹² Elsa Nordström, Ekaätten. Gustaf Vasas mödernesläkt (PHT 1941—1942), s. 28.

¹³ B 16, f. 117, nr 182, RA.

¹⁴ RPB, nr 2966.

¹⁵ HH, 13, s. 1. Jfr H. Rosman, Rasmus Ludvigsson som genealog (1897), s. 113 ff.

som så ofta, har blandat ihop de bägge fruarna och att Märta Magnusdotter (Leopard) i stället varit maka åt Nils Erengislesson. Denne nämnes, innan han efter faderns död efterträtt honom som sörm-landslagman, sällan i diplomerna och då som godsägare i Uppland och tillsammans med personer, som varit lierade med Magnus Håkansson. I det enda diplom i SD, 1, vari han förekommer, förvärvar han jord i Uppland.¹⁶ Enligt ett brev utfärdat år 1400 i Sigtuna säljer en Björn Johansson i Näs i Österåker några egendomar till herr Nils, varvid herr Jönis, kyrkoherde i Österåker och Nils Markusson är sigillvittnen.¹⁷ Dessa tre omnämnes även i Magnus Håkanssons testamente, utfärdat i Sigtuna 1399. År 1423, då Märta död omnämnes, var tvenne döttrar gifta, dottern Ingeborg med Otte Ulfsson (Björnram från Västergötland), som sedermera bosatte sig i Österåker, helt säkert på grund av att hustrun ärvt stora egendomsintressen där från sin moder. Arkivet från den sätesgård Smedby, som Otte Ulfsson där byggde, är i registform bevarat¹⁸ och visar, att Magnus Håkansson redan år 1390 förvärvat jord i socknen och att hans måg Bengt Stensson år 1431 pantsatte en del gårdar i socknen till Otte Ulfsson, vilka han tydligen ej inlöste. Ytterligare ett indicium på att Märta Magnusdotter var en syster till Bengt Stenssons hustru Kristina Magnusdotter, vilken vi vet var en dotter till riddaren Magnus Håkansson (Leopard) — hennes son Magnus Bengtsson inte blott fick morfaderns namn utan upptog även mot slutet av sitt liv Leopardvapnet¹⁹ —, är SMR, nr 184, vari ett byte, som Bengt Stensson gör, beseglas av hans hustrus systerson Erengisle Nilsson och Otte Ulfsson, hennes systerdotters man.

År 1426 gifte Nils om sig med en sondotter till drotsen Bo Jonsson (Grip), Katarina Knutsdotter.¹⁹ Hon blev 22 augusti 1440 änka²⁰ men gifte efter 1444²¹ om sig med väpnaren Ragvald Gustafsson (tre rosor) till Horshaga²² och avled senast 1452.²³

Nils Erengislesson uppträder i urkunderna tidigast 1396²⁴ och var redan då riddare, varför han troligen dubbats vid kung Eriks hyllning

¹⁶ SD, 1, nr 735.

¹⁷ RPB, nr 3114.

¹⁸ VFT, 2: 8—9 (1908), s. 153—155.

^{18a} H. Rosman, Bjärka-Säby I (1923), s. 321 med not 3.

¹⁹ Perg.brev 8 sept. 1426, RA.

²⁰ SMR, nr 1197, SRS, 1: 1, s. 234, *Scriptores Rerum Danicarum*, 5, s. 497. Jfr G. Carlsson, a. a., s. 10, not 1.

²¹ Perg.brev 15 juni 1444, RA.

²² SK, s. 92.

²³ H. Rosman, Bjärka-Säby, 1 (1923), s. 305.

²⁴ ST, 2, s. 662.

vid Mora stenar 1396. Han var riksråd 1413²⁵ och efterträdde sin far som lagman i Södermanland.²⁶ Han var hövitsman på Faxeholm 1419.²⁷ Under Engelbrekts fälttåg 1434 blev han hövitsman på Ringstadaholm²⁸ och utnämndes vid Arboga möte till underhövitsman i Östergötland.²⁹ Han var en av kung Eriks tre kandidater till drots-ämbetet 1435³⁰ och fick av denne behålla Ringstadaholm, där han dock tidigast 1436 men senast 1438 efterträddes av Karl Kristiernsson (Vasa).^{30 a} Efter riksföreståndarvalet 1438 erhöill han i förläning Åsunda härad.³¹

I sitt första äktenskap hade Nils sonen Erengisle samt döttrarna Märta, Birgitta och den förutnämnda Ingeborg. Sonen Karl nämnes blott i Nils' testamente, varför det är omöjligt att avgöra, i vilket äktenskap han fötts. I det andra giftet föddes sonen Bo, som tydligen uppkallats efter sin morfars far. Då hans moderneätt dog ut, upptog han dess vapen, griphuvudet, och blev stamfar för *yngre Gripätten*, som vid Erik XIV:s kröning upphöjdes i friherrlig värdighet och på manssidan dog ut 1592.³²

Märta Nilsdotter var 1423 gift med riddaren Peter Åkesson (tre strömmar)³³ från Skanö (Skåne?),³⁴ identisk med den Peter Åkesson till Jätzholm i Varend,³⁵ som varit gift med Bengta Turesdotter.³⁶ Peter nämnes 1451³⁷ men levde troligen ej så länge som sin hustru, ty hon omnämnes som levande ännu 1472.³⁸

Det har rätt en livlig diskussion om Birgitta. K. H. Karlsson hävdade 1891 att hon var maka till Erik Puke, Engelbrekt Engelbrekts-sons medhjälpare.³⁹ Han byggde sin uppfattning på, att Erengisle Nilsson d. y. 1463 donerade jord till Eskilstuna kloster för bl. a. herr

²⁵ SD 2, nr 1704. År 1397 nämnes han bland konung Eriks »radhgeuaræ oc men» (ST 2, s. 560). Om innebörden av denna term se K.-E. Löfqvist i HT 1936, s. 406 ff.

²⁶ SD, 2, nr 1106.

²⁷ ST, 3, s. 40.

²⁸ SMR, nr 137.

²⁹ Rimkrön., 2, s. 335.

³⁰ Rimkrön., 2, s. 62 f.

^{30 a} Gilllingstam, s. 239.

³¹ Rimkrön., 2, s. 350.

³² SK, s. 91 ff.

³³ B 16, f. 117, nr 182, RA.

³⁴ Perg.brev 29 mars 1445, RA.

³⁵ SK, s. 92. Jfr C. G. Styffe, Skandinavien under unionstiden (3. uppl., 1911), s.

204.

³⁶ B 16, f. 65, RA. Repertorium diplomaticum regni Danici Mediævalis, nr 6205.

³⁷ B 16, f. 158, RA.

³⁸ Perg.brev 11 aug. 1472, RA.

³⁹ Strödda genealogiska anteckningar, SAT, 2, s. 68 f.

Nils Gustafsson och Erik Pukes själar.⁴⁰ Dessutom hade Erengisle varit förmyndare för sin systerson Gustaf Puke,⁴¹ som var vidervaruman vid Erengisles morgongåvobrevs utfärdande 1442.⁴² Han ärvdes 1454 av sina morbröder Erengisle och Bo Nilssöner.⁴³ Även om de flesta forskare anslutit sig till K. H. Karlssons åsikt, att Erik var gift med en dotter till Nils Erengislesson, har de flesta betvivlat, att det rörde sig om Birgitta, emedan hon kallades »domina» och Erik endast var väpnare.⁴⁴ Emellertid har en av Liljeholm gjord undersökning av ordet domina visat, att titeln tillerkändes frälsekvinnor, som inträtt i kloster.⁴⁵ Det föreligger sålunda inget hinder för, att Birgitta Nilsdotter var Erik Pukes maka. Birgitta nämnes ej som död förrän 1465,⁴⁶ men hon »dog» för världen under tiden mellan den 22 augusti 1440 och den 10 oktober 1441 genom att ingå i Vårfruberga kloster.⁴⁷

Om Ingeborg Nilsdotter har källorna föga att förtälja. Hon nämnes ej i sin faders 1440 upprättade testamente,⁴⁸ men hon var gift med riksrådet och väpnaren, sedermera riddaren Otte Ulfsson (Björnram från Västergötland), då han tillsammans med Peter Åkesson och Erengisle Nilsson var käreande i en arvstvist med Nils Erengislessons änka angående fru Katarinas morgongåva och arvet efter herr Nils' första fru, Märta.⁴⁹ Hans morgongåvobrev är daterat Södertälje den 20 juni 1423.⁵⁰ Otte dog 1457,⁵¹ och ätten utslocknade med deras sonsöner Erengisle och Örjan Nilssöner.

Den ovan berörda processen har ett intressant förspel. Makarna Nils Erengislesson och Katarina Knutsdotter, som av sin broder Bo Knutsson givits åt Nils som hustru med full brorslott,⁵² upprättade ett inbördes testamente gällande för makarnas lösöre, panter och pantgods samt tionde penningland jord i »deras börd å ömse sidor».⁵³

⁴⁰ Perg.brev 21 febr. 1463, RA. Att Erik var son till Nils Gustafsson uppgav redan Ericus Olai. Se även: HH, 7, s. 12—14; N. Ahnlund, Erik Pukes släkt (HT, 1916), s. 259—261, samt B. Hildebrand, Esbjörn Blåpanna, Medeltidsstudier kring handlingar i Ribbingska huvudmannarkivet (PHT 1934), s. 53 ff.

⁴¹ B. Hildebrand, a. a., s. 55, not 75 f. N. Ahnlund, a. a., s. 259—261.

⁴² G 29 (Sten Stures jordabok), s. 22 ff., Linköpings stifts- och landsbibliotek.

⁴³ B. Hildebrand, a. a., s. 55.

⁴⁴ Ibid, s. 58.

⁴⁵ Medeltida arvsalagar och släktskapsbestämning. Studier i Svenskt Diplomatarium (PHT 1950), s. 95 f.

⁴⁶ Perg.brev 10 mars 1465, RA.

⁴⁷ SMR, nr 1197 och 1486.

⁴⁸ SMR, nr 1197.

⁴⁹ SMR, nr 1486. G 29, s. 95. Linköp. stifts- o. landsbibl., K. H. Karlsson: Biografiska anteckningar: Björnramar, tre, RHA.

⁵⁰ RA.

⁵¹ SRS, 1: 1, s. 175.

⁵² Perg.brev 8 sept. 1426, RA.

⁵³ Perg.brev 29 maj 1428, RA.

För svensk landsrätt var det helt främmande att utan arvingarnas tillstånd skänka bort av arvejorden eller giva s. k. huvudtionde annat än till fromma ändamål, vilket däremot kunde ske enligt svensk stadsrätt, se Magnus Erikssons stadslag, Ärvdabalken 19. Enligt riksrådets utslag skulle var tionde penning av herr Nils' gamla arvejord tillfalla fru Katarina,⁵⁴ en dom som kom att sätta sin prägel på Erengisle Nilssons testamente tjugosex år senare.⁵⁵

6. Riddaren, riksrådet och lagmannen på Öland Erengisle Nilsson d. y. (nämnd fr. 1428, † 1469; son av 5) till Hammersta och Ulvåsa.

Erengisle nämnes första gången 1428 och var då säkerligen gift med Märta Håkansdotter,⁵⁶ dotter till Håkan Nilsson från Jylland, vilket framgår av ett brev från 1454.⁵⁷ Då det är bekant, att godset Ulvåsa genom henne kom i Hammerstaättens ägo, är därmed även hennes moderne känt. Den heliga Birgittas äldste son Karl, vilken som bekant dog i Neapel, efterlämnade hustrun Katarina Glysingsdotter och deras två barn, Ulf och Karl. Katarina gifte om sig med Johan Molteke och födde i detta gifte två döttrar, av vilka den ena blev gift med Kristiern Nilsson (Vasa) och den andra med Gotskalk Bengtsson (Ulv, tillbakaseende), vilket senare äktenskap dock blev barnlöst. Ulf Karlsson dog ogift och ärvdes enligt lag av moder och helbroder, Karl Karlsson, vilken gifte sig med Katarina Algotsdotter (Sture, tre sjöblad; PHT, 1920, s. 102). I detta äktenskap föddes dottern Birgitta, som dog efter fadern men före modern, vilken därför ärvde henne genom bakarv. Modern gifte om sig med Håkan Nilsson (björnram), och det var i detta äktenskap Märta föddes.⁵⁸ Omkring 1460 krävde Kristiern Nilssons sonson Kertil Karlsson och dennes syskon en åttondel av arvet efter Ulf Karlsson av Erengisle Nilsson, dennes son Algot Erengislesson och måg Erengisle Gädda. Huruvida Vasarna verkligen lyckades genomdriva sitt krav är okänt; om så blev fallet, måste de ha fått ersättning på annat håll, ty Ulvåsa ägdes länge av Erengisle Gäddas avkomlingar.⁵⁹ Senast 1441 måste

⁵⁴ Perg.brev 10 okt. 1441, RA.

⁵⁵ Perg.brev 28 juni 1467, RA.

⁵⁶ Perg.brev 25 jan. 1428, RA. SK säger, att han var väpnare 1427, men detta har ej kunnat verifieras.

⁵⁷ Perg.brev 23 april 1454, RA. Jfr Gillingstam, a. a., s. 181, not 61.

⁵⁸ Liljeholm; Birgittaättlingar i Sverige IV. Arvskiftet efter fru Katarina Knutsdotter. Geneal. tidskr. 1953, s. 122.

⁵⁹ Gillingstam, a. a., s. 180 f.

Märta ha dött, ty i början av år 1442 gifte Erengisle om sig med Birgitta Olofsdotter,⁶⁰ som var dotter till Olof Axelsson (Tott) och Katarina, Jens Falks dotter.⁶¹ Erengisle dog 1469 som den siste manlige medlem av Hammerstaätten, som förde dess gamla vapen.⁶²

Erengisle synes ha varit bland dem som inkallades i riksrådet på Arbogamötet 1435⁶³ och blev hövitsman i Östergötland under Engelbrekts andra fälttåg.⁶⁴ Han var fogde på Axvall 1437⁶⁵ och lagman på Öland från 1441.⁶⁶ Vid kung Kristoffers kröning 1441 dubbades han till riddare och var medlem av regeringen under Kristoffers första frånvaroperiod, 1442.⁶⁷ Sedan befrielsekrigets dagar innehade han Ståkeborg⁶⁸ till, med ett avbrott på 1450-talet,⁶⁹ 1463.⁷⁰ I förläning erhöll han 1463 Selebo härad samt Sorunda och Odensala socknar.⁷¹

I sitt testamente 1467 gav Erengisle sin hustru Birgitta, förutom morgongåvogodset Hammersta, alla sina köpegods och pantgods, arvsrätten till alla sina lösören samt vart tionde penningland jord, som han ärvt efter »sin rätta börd».⁷² När testamentet skrevs, levde av herr Erengisles arvingar endast barnen till svärsonen Erengisle Gädde, änklings efter Erengisle Nilssons dotter Birgitta. Vid en stor godsaffär såldes emellertid Hammersta 1494 av Birgitta Olofsdotter till Sten Sture, som hade bördsrätt till godset, enär även han härstammade från Bengt Turesson (Bielke).⁷³

I sitt första äktenskap hade Erengisle förutom Algot och Birgitta, som skall behandlas nedan, två barn, Märta och Magnus, som dog unga och ogifta, efter modern men före 1442.⁷⁴ Genom deras död kom Erengisle att arva en fjärdedel av Ulvåsa. SK hävdar, att även Erengisles farfar och namne skulle ha haft en son Magnus och en dotter

⁶⁰ G 29 G och s. 22, Linköpings stifts- o. landsbibl. Perg.brev 11 febr. 1442, RA. Se även Styffe, BSH 4, s. CXIII, not 6.

⁶¹ Repertorium diplomaticum regni Danici mediævalis II, nr 2793, perg.brev 3 maj 1461, RA.

⁶² SRS, 1: 1, s. 233.

⁶³ G. Carlsson i HT 1936, s. 26 f.

⁶⁴ SMR, nr 402.

⁶⁵ SMR, nr 598.

⁶⁶ SMR, nr 1411. Jfr Det medeltida Öland, provtryck ur en historisk-topografisk översikt av »Det medeltida Sverige» (1953), s. 7.

⁶⁷ Hadorph, Rimkr., 2, s. 149 ff.

⁶⁸ Karlskrön., vv 2381, 6412.

⁶⁹ Styffe, Skandinavien under unionstiden (3. uppl. 1911), s. 263.

⁷⁰ Missiver fra Kongerne Christiern I:s og Hans' Tid, ed. W. Christensen, 1, s. 23.

⁷¹ Perg.brev 8 febr. 1465, RA.

⁷² Perg.brev 28 juni 1467, RA.

⁷³ G 29 A, Linköpings stifts- och landsbibl., BSH, 4, inl., s. 113, not 6, samt K.-G. Lundholm, Sten Sture d. ä. o. stormännen (1956), s. 120 ff. Ang. den livliga diskussionen om denna godsaffär, senast hos Lundholm, se a. a. samt där anf. litt.

⁷⁴ SK, s. 92.

Märta, vilka skulle ha avlidit ogifta 1409.⁷⁵ Den förbluffande samstämmigheten i dessa båda uppgifter gör dem misstänkta, och det ligger nära till hands att antaga, att en förväxling skett. Att Erengisle d. ä. kommit i fråga torde bero på en avskrift i Sten Sture d. ä:s jordabok. Avskriften börjar abrupt: »om Ulvåsa gård med bo och boskap. . . och de tre delar, som föreskrivne herr Erengisle Nilsson var tillfallen i arv i Ulvåsa efter hans hustru Märta och bägge deras son Magnus och deras dotter Märta . . . Vilka föreskrivna gods Eren-gisle Nilsson upplåtit åt sin föreskrivne son herr Algot [som dock ej tidigare nämnts i avskriften] för Hammersta. . . Datum 1409.»⁷⁶ På grund av året skulle den däri först omtalade Erengisle möjligen ha kunnat vara Erengisle d. ä., vars första hustru Margareta (Märta) var syssling till den siste innehavaren av Ulvåsa, närkeslagmannen Karl Karlsson, men då ett originalbrev finns bevarat, vari det ovan citerade ingår, och detta brev är från 1449,⁷⁷ kommer frågan om Erengisle d. ä:s barn i ett annat läge. Brevet börjar: »Jag Algot Eren-gislessen gör veterligt, att på den tiden min fader Erengisle Nilsson gjorde mitt bröllop på Ulvåsa, så var vi så överens, 'att herr Erengisle gav mig Ulvåsa', som min fader var fallen till arv efter *min* kära moder hustru Märta och *min* broder Magnus och *min* syster Märta . . .» Då SK:s misstag att föra samma barn till både Erengisle d. ä. och d. y. berodde på den stympade avskriftens oriktiga datering samt på att de båda männens makor bar samma namn och båda kunde tänkas ha haft möjlighet att ärva godset Ulvåsa, är det ursäktligt.

Enligt en uppgift från 1500-talets förra del skulle herr Erengisle i sitt andra äktenskap ha haft två döttrar och en son, av vilka de båda döttrarna skulle ha dött före och sonen efter fadern.⁷⁸ De finns ej omtalade i någon samtida källa, men då dessa dödsfall hade timat tidigast 75 år före notisens nedskrivande,⁷⁹ har den troligen haft ett verklighetsunderlag. Dock är uppgiften, att sonen skulle ha dött efter fadern omöjlig, ty av hans förutnämnda testamente framgår klart, att han ej hade några barn från andra äktenskapet år 1467.

Birgitta Erengisladotter, som nämnes första gången 1442⁸⁰ ingick under tiden 1454 till 1459 äktenskap med Erengisle Gädde, vars farfar varit gift med en kusin till Birgittas farfars far. Hon dog

⁷⁵ Ibid.

⁷⁶ Anf. G 29, s. 97.

⁷⁷ Perg.brev 7 febr. 1449, RA.

⁷⁸ HH, I, s. 5.

⁷⁹ Ibid, s. I.

⁸⁰ Uppgifterna om Birgitta är hämtade ur C. Carlssons art. Ätten Gädde i Gäddeholm (PHT 1951), s. 15 f., s. 15 (not 7) och s. 50 f.

1465, efter brodern Algot. Hennes två döttrar dog barnlösa och därför gick bl. a. Ulvåsa över till deras halvsyskon.

7. Riddaren Algot Erengislesson (nämnd fr. 1442, † 1465; son av 6) till Ulvåsa.

Om man får tro en brevavskrift, nämnes Algot Erengislesson första gången 1440,⁸¹ men då i denna fru Birgitta omnämnes tillsammans med Erengisle Nilsson, är det mycket troligt, att en feldatering ägt rum. Han är säkert känd från 1442.⁸² Om man får tro det ovan relaterade brevet från 1449, måste han ha ingått sitt äktenskap med Karin Hansdotter (Kröpelin)⁸³ senast i början av år 1442, eftersom det i brevet säges, att »på den tiden min fader gjorde mitt bröllop på Ulvåsa» var de så överens, att herr Erengisle gav herr Algot Ulvåsa i utbyte mot Hammersta, vilket herr Erengisle gav fru Birgitta som morgongåva i mitten av januari 1442. Annars kan detta äktenskap beläggas först 1452, då Algot och hans svåger sålde ett hus, som de ärvt efter sin svärfar.⁸⁴ Sedan fru Karin avlidit, fick Algot 17 mars 1463 påvens tillstånd att ingå äktenskap med Erik Nipertz' dotter Cecilia.⁸⁵ Detta hade erfordrats, emedan andlig skyldskap förelåg. Detta äktenskap är ej känt från andra källor; enligt Anna Fickesdotter (Bülow) avled Erik Nipertz' barn med Karl Kristiernssons änka — med ett undantag — ogifta. I detta eventuella äktenskap kan ej ha fötts några barn, som överlevde Algot, ty denne, som dog 1465,⁸⁶ ärvdes av sin fader och sin förutnämnda syster Birgitta.⁸⁷ Algot var aldrig riksråd.⁸⁸

Enligt Birgitta Andersdotter skall Algot i sitt första äktenskap ha haft en son, som hette Lars.⁸⁹ Även om hennes uppgift, att herr Algot ärvt Ulvåsa efter honom, är oriktig, finns det intet som motsäger uppgiften, att han skulle haft en son, som hette Lars.

⁸¹ G 29 M.

⁸² G 29, s. 24.

⁸³ Birgitta Andersdotter, Anteckningar om Sten Sture d. y:s släkt- och arfsförhållanden, HH, 1, s. 3. DGA, 1, 1831, s. 245.

⁸⁴ Gilllingstam, a. a., s. 343.

⁸⁵ Ibid., s. 344, not 472.

⁸⁶ G. Carlsson, a. a., s. 16, not 4.

⁸⁷ Perg.brev 3 okt. 1465, RA.

⁸⁸ Fil. dr H. Gilllingstam har meddelat mig, att hans tolkning (Ätterna Oxenstierna och Vasa, s. 358), av ST, 3, s. 231 ff. måste anses förhastad (jfr K.-E. Löfqvist i HT 1936, s. 406 ff.).

⁸⁹ HH, 1, s. 3.

Stamtavla.

Ingevald Estridsson

1308—22, r, slottsfogde i Sthlm.
Troligen g. m. en syster till Magnus Nilsson (fyrsttyckad sköld).

Magnus Ingevaldsson,

1337—64 vpn.

g. m.

Ingrid Erengisladotter
(Barun)

Kristina Magnusdotter

g. m.

Nils Gädde, r (PHT
1951, s. 50).

Nils Ingevaldsson,

1337—51, r, slottsfogde i
Sthlm, g. m. r) dotter till
Erengisle Jonsson (båt)

2) Katarina Gregersdotter
(oäkta Folkungaätt)

Erengisle Nilsson, d. ä.

t. Hammersta, 1359 ff.,
† 1406, r, rr, hh i Oppunda,
lagman i Söd., g. m. r) Mar-
gareta Bengtsdotter (Bielke),
† 1377 2) Kristina Röriks-
dotter (Bonde)

1, Nils Erengisleson t.

Hammersta, 1396 ff., † 22
aug. 1440, r, rr, lagm. i Söd.
g. m. r) Märta Magnusdotter
(Leopard), 2) Katarina
Knutsdotter (Grip)

1. Katarina Erengisla-

dotter g. m. r) Gregers
Bengtsson (Aspenäsätten)
2) Gustaf Leksön
(kvaderad sköld)

1. Erengisle Nilsson d. y. t.
Hammersta o. Ulvåsa, 1428
ff., † 1469, r, rr, lagman på
Öland, g. m. r) Märta Hä-
kansdotter (björnram) 2)
(1442) Birgitta Olofsdotter
(Tott)

1. Algot Erengisleson

t. Ulvåsa, 1442 ff.,
† 1465, r, g. m. Karin
Hansdotter (Kröpelin)

Lars Algotsson

1. Märta Nilsdotter

g. m.

Peter Åkesson
(tre strömmar), r.

1. Birgitta Nilsdotter,

slutl. nunna (o. 1440—41) i
Vårfruberga, g. m. Erik
(Nilsson) Puke (Rossviks-
ätten), † 1437, vpn, rr
(PHT 1934, s. 57)

1. Ingeborg Nilsdotter

g. m.
Otte Ulfsson (Björnram
från Västergötland),
† 1457, r, rr.

(1 el. 2?) Karl
2. Bo Nilsson, stamfar
för friherrn. ätten
Grip.

1. Magnus och Märta
döda unga och ogifta
efter modern

2. en son och två dött-
rar, döda före fadern.

Knut Kristinsson (1297) och riddaren Gustaf Olofsson till Tofta (1484).

Meddelande av **Axel Mollstadius**.

Vid forskningar i domböcker finner man ibland medeltida brev, refererade eller helt återgivna. Det torde vara värdefullt, att dylika fynd bli publicerade. Har originalbrevet gått förlorat, blir en lucka fylld. Vidare kan ett sådant medeltidsbrev genom förekomsten i senare sammanhang måhända leda till slutsatser, vilka eljest icke kunna dragas.

Här nedan anføres ett brev från 1200-talet, sådant det återges i Västbo härads dombok 21/6—22/6 1649 (s. 19), det äldsta jag påträffat i någon dombok. För hjälp med kommentarer tackar jag dr H. Gillingstam.

»Ambiörn i Råsedt Nämndeman upstegh för rätten och begärde thenne gamble Brefuen förnyias måtte effter the ähro mörke och gammal styl, och then renovation med härats Insegle och Lagläsarens Signete undertryckias, som så lyda: ordh ifrån ordh:

Ego Kanutus filius Christine¹ demonstro omnibus propria praescriptione, de partibus Sylvarum mearum unum ottang possideo in Sylvia Langarekulla in aquillone iuxta osyobaek, et duodecimane partem ab alia parte juxta praedictum rivulum (: fluvium :) tertiam partem in rabro Karytha mark. octavam partem Sylvae juxta ybra Kynnahult. Decimam partem juxta ytra Kynnahult, Dimidiam partem duodecimae partis in Hokaebökö et in Elmshult, Kophtenui, tantae sunt possessiones meae in dictis Sylvis, Si veritate et recta lege perfrui potuero. Scriptum Anno Domini Millesimo Ducentesimo Nonagesimo Septimo in die lunae prae Dominica palmarum. Verum cum Sigillum proprium non habui, Domini Andrae² praepositu appensum et aliorum nobilium.

Jagh Knut Kyrstinsson kungör allom med thetta bref af mina skogers delar, en ottung äger jag i Långarekulla³ skogh, nordan till Ösiöbäck, och en tolfedel af en annan del, hoos för nämnde ström, älliast till tridie delen i Brokaryds mark, ottondedelen af en skogh hoos Ybra Kynnahult⁴, tijonde delen hoos Ytra Kynnahult⁴, halfden af en tolfteedel i Högabökö⁵ och i Älmhult⁶ köp. Så Myckit och så många ewerdelige ägodelar i förbenämnde skogar, Om iag niuter full sanningh och rätt lagh. Skrifuit årh effter. Guds byrdh itt tusend tuhundrade Nijtijö siu, Måndagen för palmesöndag.

Then tid iag Göstaf Olufson⁷ Riddare i Tofta tå gäste till Mass Swensson i röshult⁸ komme till mig dannemän af Gryteryds sokn och af Hestra, tå lodh iag ransaka thetta breff och wände thet om på swensko, i thesse åhöre till witnes byrd låter jag hängia mitt Isegle för thesso öpne breff skrifuit Anno Domini ett tusend fyrahundrade ottatiyo fyra.»

¹ Okänd, om man vågar förutsätta, att årtalet 1297 är riktigt. Den ende kände medeltida personen med detta namn uppträder 1225 bland konung Erik Erikssons fränder och förmyndare (DS 216; om dateringen se K. G. Westman, Svenska rådets historia till år 1306, 1904, s. 9 f.) och har identifierats med konungens syssling Knut Håkansson, sedermera norsk jarl, som dog 1261 och senast behandlats av C. M. Kjellberg i HT 1923, s. 354 f., och S. Carlsson i PHT 1953, s. 91. — ² Jfr Virdestam V: 114 efter P. Wieselgren, Ny Smålands Beskr. 3, 1846, s. 89, vars källa torde vara detta brev. — ³ Långarekull i Hestra sn. — ⁴ Kindhult i Hestra sn. — ⁵ trol. Böke i Dannäs sn. — ⁶ Älmhult i Jälluntofta sn. — ⁷ av äldre Stenbocksläkten (C. Härenstam, Finnveden under medeltiden, 1946, s. 346 ff.). — ⁸ Röshult i Gryteryd (el. Burseryd).

Medlemsavgiften i Personhistoriska Samfundet är
kr. 15:— pr år + 70 öre för porto och uttages som
postförskott för Personhistorisk Tidskrift. Önskan om
inträde anmäles till Samfundets sekreterare, docenten
BERTIL BROOMÉ, Krigsarkivet, Stockholm 80.
Bokhandelspris för löpande årgång är kr. 18:—